

PDF Compressor Free Version

Энссэдэлм

Норуот күүһэ — көмүөл күүһэ!

○ Нам улууһун хаһыата ○

1935 сыл алтынны 5 күнүгэр төрүттэммитэ

1996, 2005, 2009 сылларга республика басты хаһыата

2010 с.

Олунньу

20

күнэ

Субуота

№17-18

(10308)

УБААСТАБЫЛЛААХ НАМ УЛУУҺУН ЭР ДЬОНО, ВЕТЕРАННАР!

Эһигини Аҕа дойдуну көмүскээччилэр күннэринэн истинник эвэрдэлибин. Олунньу 23 күнэ — норуот бүтүтүнэ бырааһынньыга, бу күн биһиги бэйэлэрин Ийэ дойдуларын, төрөөбүт дойдуларын эйэлээх олоҕу көмүскүүргэ куруук бэлэм күүстээх эр дьоммутун чиэстибит. Улуу Кыайы 65 сылын көрсө бу бырааһынньык өссө улахан суолталанна. Бу күн биһиги босхолооччу-буойуннарбытыгар ытыктабыл уонна улахан махтал бэлиэтин биллэрэбит. Утүө үгэстэри салгыыр, патриотизм тыһыныгар, төрөөбүт дойдуларын таптала иитии — биһиги ытык изспит. Бу үөрүүлээх күнгэ эһиэхэ барыгытыгар утүөнү, эһэни, дьолу, туруктаах буолууну, олоххо ситиһини барыгытыгар баҕарабын.

Ньургун ТИМОФЕЕВ,
Саха республикатын народнай депутата

Хайдах олордугут, ыаллар?

УЙГУ ОЛОХ ЫНҒЫРАР

Таастаахха «Уйгу» ТХПКК 2008 сыл муус устар 7 күнүгэр тэриллэбит. Үлэтин 2009 сыл муус устарыттан 9 чилиэннээх саҕалаабыта. Кооператив 49 т уут туттарар былаанын, быллырын балаҕан ыйынааҕы түмүгүнэн 62 бырыһыан толордо. Ордук элбэх үүтү Н.В. Москвитина, Е.Е. Свешникова, Д.П. Гаврильева туттардылар.

Пайчиктар ый ахсын анализка 500-800 солк. онугар, 53 солк. төлүүллэр. Отчуоттарын председател бэйэтэ онорон туттарар. Радионуклиднай анализ харчытын 4500 солк. кооператив уйуна. Биһиэхэ ынахтаах эрэ дьон кириэллэр дьин буолбатах. Хайа баҕарар киһи кирири уонна паевой усунуһун төлөөтө да, кооперативка кирир. Онон сүөһү иитиһин баҕалаах эдэр ыаллар, ОДКХ үлэһиттэрэ, учууталлар кириэхтэрин сөп. Холобура, учуутал бири ынаҕы бири сылга 40 тыһ. солк. кредиткэ ылар. Кредитин ый ахсын 3,5 тыһ. солк. төлөөтүбүнэ, бири сылынан бүтэрэр. Эбэтэр сайын үүтүн туттардабына, алта ыйынан төлөһөн кэбиһиэн сөп. 1,5 т үүт туттардабына, 30 тыһ. солк. аахар. Мантан 10 тыһ. солк. отугар уонна ынаҕын көрдөрөрүн иһин биэрэр. Оччотугар 20 тыһ. солк. барыстанар.

М.П. ЛИХАНОВ,
«Уйгу» ТХПКК председателэ

2010 сыл — Россияҕа Учуутал сыла

КОЛЛЕДЖКА — УЧУУТАЛ СЫЛА

И.Е. Винокуров аатынан Намнааҕы педагогической колледжка Учуутал сылын үөрүүлээхтик аһы олунньу 10 күнүгэр буолла. Бу бэлиэ күнүнэн СР үөрэҕириттин министрствотын кадровой политикаҕа салаатын сүрүн специалиһа М.М. Винокурова ыалдьыттаата. Кини быйылгы сылга Саха сирин Учуутал сылын ытыгыга республика Президենэ таһаарбыт Ыйаадын бигэтик олоххо киллэриигэ үгүс тэрээһиннэр барыахтаахтарын туһунан эттэ.

Улуустааҕы үөрэх управлениетын начальнига В.Н. Дьяконова, Нам улууһун ыччакка отделын салайааччыта Н.Г. Парников колледж коллективыгар, студэннарга быйылгы Учуутал сылыгар айымнылаах үлэни, үлэҕэ-үөрэххэ ситиһини бардылар. Салгы эвэрдэ тылы Россия Художниктарын союзун чилиэнэ, 40-тан тахса сыл колледжка преподавателинэн үлэли сылдьар Ф.Ф. Павлов эвэрдэлээтэ.

Кини дойдуну Президентэ Д.А. Медведев Россияҕа үөрэхтээһини сайыннарыга эппит сүрүн хайысхаларын олус биһирээбитин биллэрдэ. Эдэр преподавателлэргэ туһаайан быйылгы сылга элбэх курстарга сылдьан билиилэрин ханталларыгар, ыччаты иитиигэ-үөрэтиигэ таһаарылаахтык үлэлииллэригэр баҕарда. Студпрофком председателэ Сардаана Корнилова студэннар ааттарыттан эвэрдэлээтэ. Түмүккэ колледж директора Е.В. Ядреева бары преподавателлэри, студэннары эвэрдэлээн туран быйылгы сылга актыыбынайдык кытталларыгар, профессиональной таһымнарын үрдэтэллэригэр, билини ыларга кыһамнылаах буолалларыгар баҕарда.

М. ПЛАТОНОВА

Улуус мунһааҕын сессиятыгар

БИРИ САНААНАН ЫЛЫННЫЛАР

«Нам улууһа» МТ депутаттары улуустааҕы сэбиэтин 20-с ыңгырылаах сессиятын көрүүгүгэр барыта 5 боппурус киллэриллэн көрүлүннэ.

Көрүлүүхтээх боппурустар эрдэ бастааннай комиссияларга сиһили дьүүллэһиллэбит, илдьиритилибит буоланнар, улахан мөккүөрэ, санаа хайдыһыта суох суухайдык көрүлүннүлэр. Онон сессия бэйэскэтигэр киллэриллэбит «Нам улууһа» МТ дьаһалтатын структуратын, муниципальной тэрээһин хонтуруолуур-счегнай палататын, Улуу Кыайы 65 сылынан уонна «Нам» совхоз тэ-

риллэбитэ 50 сылынан 4 нэһилигинэн ытыллар тэрээһин үлэлэр программаларын, «Нам киин оройуоннай балыһатын» муниципальной доруобуя харыстабылын тэрилтэлэрин араас быһылаантан көмүскэллээх буолуутугар программатын уонна улуус үөрэҕин тэрилтэлэригэр уоттан сэрэхтээх буолууларыгар противопожарнай резервуардарынан хааччыйыга программа толорулан иһинин тустарынан боппуруостарга быһаарылар бырайыактара бастакы бэлэмнэммитигэр туюх да уларытыллыбакка, бири да тутунааччыта, утарылаааччыта

АҒА ДОЙДУНУ КӨМҮСКЭЭЧЧИЛЭР КҮННЭ-РИН БЭЛИЭТЭЭҔИНИ ПРОГРАММАТА

Олунньу 23 күнүгэр — Аҕа дойдуну көмүскээччилэр күннэригэр «Нам улууһа» МТ дьаһалта тэрээһини ыттар:

10 ч. 45 мүн. — Кыайы болуоссатыгар пааматынныкка веноч ууруу;

11 ч. — Улуу Кыайы 65 сылынан сибээстээн «Сэригэ хорсунун иһин» мэтээлинэн наҕараадалаахтык буйууннары чиэстэһин — А. Шестаков аат. культура киинэ.

Ытык изэ, Албан аат үөрүүлээх түгэнигэр кэлэн актыыбынай кыттыһыны ыларгытыгар ыңгырабыт!

«Нам улууһа» МТ дьаһалтата

Студент олодугуттан ТАПТАЛЛААХТАР КҮННЭРИГЭР

Намнааҕы педагогической колледжка олунньу 14 күнүгэр Тапталлаахтар күннэрин көрсө үгэскэ кубулуйбут «Бал любви и красоты» бальнай үңкүү курсу олус сэргэхтик, тэрээһиннээхтик буолан ааста. Бал ыалдьыта, Нам селогун ыччактар түмсүүлэрин чилиэнэ Д.Д. Степанов эвэрдэ тыл эттэ. Балга студэннар уонна преподавателлэр пааранан үңкүүгэ күрэхтэстилэр. Биэчэри быллырынны бал кыайылаахтара Екатерина Винокурова (II курс, информатика отд.) уонна Михаил Зырянов (III курс, информатика отд.) аптаах вальска уйдаран нарыннык эргийэн астылар. Конкурска барыта 10 паара кытынна. Манна конкурсаннар вальс уонна румба үңкүүттэн бэйэлэрэ талан толордулар. Бу күн «Король уонна королева» конкурс кыайылаахтарынан колледж үлэһиттэрэ Н.Б. Дьяконова уонна М.М. Макаров буолулар.

Курстарынан түмүк эмиэ таһыста. Ол курдук I-кы миэстэни II «ф» курс (технология отд.), 2-с миэстэни III «ф» курс (технология отд.), 3-с миэстэни I «ф» курс (технология отд.) ылылар. «Идеальной паара» номинация кыайылаахтарынан Алена Слепцова, Андрей Харбанов (II «б» курс) буолулар. «Элегантнай паара» номинацияга колледж үлэһиттэрэ Борисова М.Б., Заровняев М.Н., Дарамаева Аля, Карпов Михаил (I «ф» курс) буолулар. Кыайылаахтар анал дипломнарынан, бириистэринэн бэлиэтэнилэр.

М. ПЛАТОНОВА

суох бири санаанан ылылыннылар.

Сессияҕа көрүлүүбүт сүрүн боппуруостары таһынан депутаттар арааһынай боппуруостарга санаа атастастылар. Ол курдук норуот итэҕэллээхтэрэ улуустарын баһылыгыттан культурнай-спортивнай комплекс, поликлиника дьылэрин, II Хомуस्ताахха таас оскуоланы туттарыга, Нам — Хатырык суолун асфальтааһыны ситэриигэ, Салбан суолун оноруу саҕалааһыны былаанга киллэртэрэн үбүлэтиигэ дьаһалта тугу үлэлэһэ сылдьарын, улуус сирин-уотун, сиртэн ылыллар ресурстарын (кумаҕы, гравийы) туһаныга муниципальной тэрээһин төһө киэн, дьайымтылаах боломуочуялааһын ыйыталастылар.

И. ИВАНОВ

АҒЫАХ ТЫЛ МИННЬИГЭС

Олунньу 16 күнүгэр Дьокуускай куоракка Бэчээт дьэитигэр республика эдэр суруналыыстарын көрсүһүүтэ буолла. Көрсүһүүгэ СР Суруналыыстарын союзун председателэ Г.А. Бочкарева кыттыһы ылла. Союз үлэтин таһынан, үлэ-хамнас хайдах ытыллыахтааһын иһитиннэрдэ. Ааспыт сылтан эдэр суруналыыстар түмсүү тэрийэн киэ өрүттээх үлэ ытыллыбыта. Отчуот кэннэ салгы уон киһилээх са а чилиэннэри куоластаатыбыт, председателинэн «Эдэр саас» хаһыат редактора Прокопий Бубякины таллыбыт. Быйылгы сылга Россия таһынаах, опыттаах суруналыыстар маастар-кылаастара, хардарыта үлэ о.д.а элбэх хамсааһын сабадаланар.

М. САВВИНОВА

Хайдах олордугут, ыаллар?

ТАРАҒАНАЛАРЫН КӨМҮСКҮӨХТЭРЭ

Көбөкөн баһылыгын солбуйааччы И.Г. Ядрихинская иһитиннэритинэн, билигин нэһиликкэ кулун тутар 14 күнүгэр ытыллыахтаах быйбар сүпсүлгэнэ буола турар. Манна быйбардааччы ахсаана 355 киһиэхэ тэҥнэһэр. Нэһилик баһылыгар 2, депутаттарга 14 кандидатура баар. Быйбары тэнэ Улуу Кыайы 65 сылын көрсө «Сүгүрүйэбит! Киэн туттабыт! Махтанабыт!» уус-уран самодеятельность фестивалыгар бэлэмнэни саҕалаабыт. Маны тэнэ Учуутал сылыгар туһайылыбыт тэрээһиннэр ытыллаллар. Соторутааҕыта нэһилик бары тэрилтэлэрин түмэн сыл саҕалааһын биллэрэн улахан культурнай биэчэр ыһпыттар. Ол түмүгэр биригэ үлэлиир туһунан сөбүлэһи түһэриллибит. Сүрүн хайысха быһытынан бири өйүнөн-санаанан учуутал статуһун үрдэтэр, үөрэхтэһин үрдүк таһымга тахсарын хааччыйы ылыллыбыт.

Сыл саҕалаһыга, субуотуньук бэрээдэҕинэн, нэһиликкэнэ сылгыларын астаах сиргэ үүрэн аһаппыт. Олохтоохтор 70-ча бырыһыаннара «Баһыкы» сылгы иитиитинэн дьарыктанар кооперативка сыспай сизлээхтэрин холбообуттар. Онон кооператив 370-ча сылгылаах. Кэнники сылларга бөрөлөр буулаан ыарахаттары үөскэтэллэр. Ааспыт нэдиэлэҕэ бу боппурус чэрчитинэн правительствоҕа Уус-Алдан улууһа кыттылаах киэн ис хоһоонноох мунһаах кыттыбыттар. Түмүгэр икки улуус кыттыһан бөрөлөрү бултаһарга сүбэлэспиттэр. Соторутааҕыта уус-алданнар диэки 4 бөрөнү өлөрбүттэр.

Кэлэр нэдиэлэҕэ правительство отчуотун кэтэһэллэр. Манна Тарағаналарын хоруутугар үп-харчы туруорсар былааннаахтар. Кэксэ сылларга мэчирэҥнэрэ ууга сытар буолан, өрүс арытын батыһан оттууллар. Мелиорация эпипиттээх үлэһиттэрэ кэлэ сылдьан сирдэрин-уоттарын көрөн, чинчийэн баран, 20-чэ мөл. үлэ ытыллыан наадатын этэн барбыттар. Онооха ити үтүмөн үбү кэтэспэккэ, ааспыт сылга 200-кэ тыһ. солк. суумалаах хоруу үлэтин ыһпыттар. Быйыл 300 тыһ. солк. көрүлүннэ, үлэлэрин муус устартан салгыыр былааннаахтар. Ити сүүһүнэн тыһ. солк. баара эрэ, холобура, быллырын 1 км кэригэ, быйыл 4-5 км сиргэ хоруу хаһалларыгар тийэр. Онон аһарадас сүөһү ииттэн олоһор кыра нэһилик дьонно туруорсуулар оруннаах.

Л. УВАРОВСКАЯ

Спорт — дьулдуур, спорт — тулуур

ГРАФТАР «ЖИГУЛИЛААХ» КЭЛЛИЛЭР

Бу ый ортотугар биһиги дьоллоох Дьокуускай куоралыгыгар, суһалтык тугулан буппүт 7 N-дээх профессиональной лицей санга спортивнай саалатыгар, республика профессиональной лицейдэрин иккис спартакиадалара спорт сэттэ көрүгэр үрдүк тэрээһиннээхтик ытыллына.

Икки күннээх хаһылаах-эрийсииллээх кирииллэр түмүктэринэн биһиги улууспут Граф Биэрэгинээҕи 2 N-дээх, А.Г. Новгородов салайар профессиональной лицейин хамаандата кыайан бастакы миэстэни ылла. Иккиһи министерство хамаандата (капитан Д.Е. Глушко) буолла. Оттон үһүс миэстэҕэ Ю.Ф. Федоров директордаах 7 N-дээх лицей хамаандата тигистэ.

Кыайылаах хамаандаҕа — Граф Биэрэгинээҕи профлицейгэ бириис быһытынан «Жигули» массыына анырын туһунан иһитиннэрини СР наукаҕа уонна профессиональной үөрэхтэһингэ министрствотун министрэ А.А. Пахомов онорбут. Онон биһиги дьоммут, дьонун бириискэ тиксэн, кыайы-хотуу, үөрүүкөтүү көтөллөөх Эңсиэллэригэр кэллилэр.

И. ИВАНОВ

«ЫЙЫТ — ХОРҮЙДУУБУТ»

Тел. 41-3-32, 41-4-96

Чернышевский 22-с дьэитин олохтооҕо Иванова:
— Уунан туһаны уонна фекальнай ууну тастары иһин төлөбүрдэри прописканын ыаллар дуу, эбэтэр дьыннээхтик (фактически) хас киһи олоһорунан дуу?

ОДКХ филиалын «Коммунапосбыт» Намнааҕы учаастагын начальнига Е.Н. Николаева:

— Бу өгөлөр төлөбүрдэрэ дьыннээхтик (фактически) олоһор дьон ахсаанын ылыллар. Билигин толору хааччыллылаах дьылээхтэртэн дьыннээхтик олоһор дьон ахсаанын чуолкайдаары, олохтоох дьаһалтаттан ылыллар ыспыраапка ирдибит.

Бэлэмнээтэ Л. УВАРОВСКАЯ

АБА ДОЙДУНУ КӨМҮСКЭЭЧЧИЛЭР КҮННЭРИНЭН !

ЭНЭМ ХОРСУН СЭРИИНИТ

Улуу Кыяйы 65 сылы көрсө
PDF Compressor Free Version

«1941-1945 — тыннаахтар умнубат сыллара...» Аба дойду Улуу сэриитигэр Кыяйы 65 сылын туолара киһи аймааха олус долгутуулаах. Сэри бэр тыһын этинэ-хаанын билбит, хорсун-хоодуот Кыһыл Аармыйа байыастарыгар, биһиги кэскилбит, үчүгэйдик олоорбут туһугар туох баар күүстэрин ууран туран киирсибит дьонго төлөмөт иэстээхпит.

Биһиги дьиэ кэргэнгэ саамай убаастыр, ытыктыыр, киэн туттар киһибит, Аба дойду Улуу сэриитин кыттылааҕа, эһэм Алексей Семенович Заровняев буолар.

Кини Заровняев Семен Иосифович, Заровняева Евдокия (аҕатын аата биллибэт) дьадаҥы бааһынай дьиэ кэргэнигэр 1923 с. бэс ыйын 22 к. Уус-Алдан улуунун Найахы нэһилиэгэр төрөөбүтэ. Ийэтэ эһээм оҕо эрдэбинэ, ол саҕанааҕы олох ыарахан усулуобуйатын кыайан тулуйбакка, сутаан, доруобуйатынан мөлтөөн өлөр. Онтон аҕата оҕолорунаан эмиэ сутаан Нам улуунугар көһөн кэлэлэр. Көбөкөн кыыһын Пестерева Анна Егоровнаны кэргэн ылар.

Нам улуунун Хайгыалааҕар 1933-1940 сс., чааһынай дьиэлэргэ, Сэлэтин оҕоньор уонна Васильев Андрей дьиэлэригэр уонна 1933 с. Түбүбэ «Культура» тагаратын дьиэтигэр аһыллыбыт начальнай оскуолаҕа үөрэммитэ. 1937 с. начальнай оскуоланы бүтэрбитэ. Хатырыкка 7 кылааһы бүтүрдүбүн сайынгар, окко үлэли сырыттабына, 1942 с. бэбискэ тутан, 18 саастааҕар сэриигэ ынгырыллан барар.

Эһээм, Монголияҕа 616-с мотострелковий дивизия үһүс полкатын 6-с ротатын састаабыгар киирсэн, атырдьах ыйыгар, Джамен-Удэ куорат туһайытынан, империалистическай Япония баһылаан олоорор Маньчжурия кыраныссыатын тоҕу көтөн киирсибитэ. Иннилэригэр өстөөх бөҕөргөтүллүбүт Калган куората кинилэри уотунан көрсөргө бэлэмнэнэрэ. Өссө кыраныссыаны туораат, өстөөх хас да бөлөхүн кытта хааннаах хапсыһына түбэспитэр. Эһээм кэпсиригэр: «Бастаан икки разведчиги түппүттү. Онтон японецтар ударнай этэрээттэригэр түбэспипит. Кылгас буолан баран хабыр ытыалаһы кэнниттэн, биһиги сэриилэрибит эргийэ көтөннөр, биэс уонча киһини билиэн ылбыпыт. Элбэх киһилэрэ бэриммэккэлэр өлөрүллүбүттэрэ. Биһигини манна младшай командирдары бэлэмниир оскуола курсаннара тоһуйбуттар этэ».

Сүрдээх куйаас дойду диэн кэпсиир этэ эһэм. Күнгэ иккитэ уу таһар массына кэлэр. Нуормалара — биридди курууска уу. Утахтара төһө да хамматар, ити кыракий ууларынан сөрүүкэтинэ-эт, уохтаах дьулуур сыалларын ситиһэн, өстөөхү ситэн үлтүрүтэллэр. Сэригэ туохтааҕар да күндү — сэрии сөбө-сэбиргэлэ. Барахан усулуобуйаҕа кимэн киирэн иһэр байыастар тугу да ордук хоһу хаалларбакка, барытын быраҕаттаан, автоматтарын, пулеметтарын, бинтиэпкэлэрин, ботуруоннарын эрэ илдьэ сылдылар.

Кылгас сынныалаһа тохтоон олодохторуна, батальоннарын түргэн маршынан инники киирэригэр суһал бирикээс кэлэр. Уолаттар оюн турбуттар, туох күүстэрин сэриитиги иллилэринэн бэлиэ биэрэн быраһаайдыспыттар уонна сүүрүүнэн соҕуруулуур-илин түһэ турбуттар. Аҕыйах чаас аһарын кытта, икки батальон эмиэ кимэн киирэр бирикээһи ылбыт. Инники барбыт үһүс батальон өстөөх тоһууругар түбэспит — гражданкай сэрии сарана, Маньчжурияга күрэзит үрүн баандалар тобохторуттан тэриллибит этэрээт саһа сытан соһуччу саба түһэн, биир ротаны бүтүннүү кэйгэлээбит. Онон үһүс батальон элбэх сүткүтэнэн салгыи кимэн киирэр кыаҕа суох буолбут. Атын батальон көмөҕө кэлэн өрүһүйбүт. «Үрүн гвардеецтартан, японскай империалисттарга хос мооннох буолбуттартан, хааннаах иэс ситиһилибитэ, үрүгүнэр үлтү сыныннылыгытара», — диэн кэпсиир этэ эһээм.

Өссө биир түгэни кэпсиэхпин баҕарабын (эһэм ахтытыттан): «Өстөөхтөр бөҕөргөтүмүт сирдэригэр тэйэн биэрбиттэрэ уонна минометтарынан суосаах ытыһы саҕалаабыттар, ДОТ-тар уотунан уһуураллара, пушка, пулемет уотунан саба тибириллэрэ. Биһиги сэриилэрибит артиллериянан күөскэ ытыгалаабыттар да, халын ДОТ-тары кыайан үлтүрүһпэтэхтэрэ. ДОТ-тар ытыгалаһы сыталларын тухары кыайан иннин диэки барбаккын — өстөөх тоһуйбут линията диригиник суоттан оноһуллубут буолан, ДОТ-тары хайаан да үлтүрүтүөхтэрин наада этэ. Командованиета бөҕөргүтүллүбүт оройуону буомбалыырга бирикээс биэрбитэ. Халлааннын, сирдиин мотуор ньирилэ тыаһынан туолбута. Буомбалар эстэр тыастара бүтэтиктик ньириһиэрэ. Мэнэ халлаанга хара

буор бурҕачыйбыта, өһөх буруо өрө уһуурбута».

Эһээлээрим оюн туран өстөөххө утары сырсыбыттар. Өстөөх чүгүйбүт. Элбэх киһи билиэн ылымлыбыт, өлөрүллүбүт өстөөх да үгүс эбит. Жас ДОТ таһа, траншея дьон өлүгүнэн ыһыллыбыт. Бу улахан киирсии кэнниттэн, өстөөх манна баар күүһө өһүллүбүт. 17-с армия чаастара кудуххайдык кимэн кириилэрэ саҕаламмыт. Кыһыл Армия байыастарыгар биир сыал-сорук — Хинганы туораан Мугден, Порт-Артуру ылан өстөөхү букатыннаахтык үлтүрүтүү туруоруллубут.

Эһээм ити кыргыһылартан тыннаах ордон, бойобуой кэктэтэн туораабакка, кимэн киирсэн испит. «Хинган сис хайата ынырык дойду. Күнүс да, түүн да диэн араарбакка мэлди сэрэхтээх, идэмэр соһуччу түгэннэргэ бэлэм сылдыһын. Кимэн иһэн арай биир дэриэбинэҕэ кэлбиһит. Уу-чуумпу этэ. Куттал баара биллибэтэ. Сылалыбыт, киртийбит аҕай дьон, баанньык баарын туһанан суунарга быһаарыммыпыт. Сорохтор баанньыкка барбыттар. Биһиги харабыла хааллыбыт. Арай, доҕоор, хайа аппатыгар буор бөҕө ытылына. Утаакы буолбата, атаах эскадрон субу көтүтэн, кавалеристар саабылалара килбэйитинэн, ыстаннаран киирдилэр. Биһиги саһар сирбит элбэх — дьиэлэргэ, оҕуруокка сөрүөстөн биэрдибит уонна ытыгалаан субуруттубут. Бастагы уоттан өстөөх чачайда, туора-маары ойуттлар. Ити түгэни туһанан, «Ураа!» ньиригэттэ, оюн турдубут. Өстөөхтөр тобохторо утарылаһар кыахтара суох буолан, бэринэргэ күһэллинилэр».

Забайкальскай фронт чаастара Советскай Союз Маршала Р.Я. Малиновскай хамаандаһынын арбаммыт Квантунскай армия чаастарын кылгас кэм иһигэр үлтү охсубуттар. Советскай бойууннар хорсун быһыны, эрдээх санааны, бойобуой усулуобуйа саталы, тулуурдаах быһыны көрдөрбүттэрэ.

17-с армияҕа Саха сириттэн элбэх киһи баар эбит. Эһээбин кытта бииргэ П. Габышев, А. Осипов, онтон да атын уонунан дьон сылдыспыттар.

Эһээм 1947 с. 5 сылынан сэриилэһэн, дойдутугар, Хатырык нэһилиэгин Хайгыалааҕар эргиллэн кэлбитэ. Эргиллэн кэлэн ферма сэбиэдиссэйинэн үлэлиир. 1948 с. Маймаҕа колхоз араас үлэтигэр үлэлиир. 1951 с. Уус-Алдан Баатаҕай нэһилиэгиттэн төрүттээх, колхозка үлэли сылдыһар кыһы, эбээбин Александра Петровна кэргэн ылар уонна Хатырыкка олохсуйаллар, 5 оҕолонорлор. 1982 с. пенсияҕа тахсан да баран илитин үлэттэн араарбакка, «Остуолба» маҕаһыныгар рабочайынан, охранныгынан үлэлээбитэ.

Мин эһээм Ийэ дойдутугтан наҕараадалара: орден Великой Отечественной войны II степени, «За победу над Японией», «20 лет победы в Великой Отечественной войне 1941-1945 гг.», «50 лет Вооруженных сил СССР», «50 лет победы в Великой Отечественной войне», «Маршал Жуков» мэтээллэр уонна «25 лет победы в Великой Отечественной войне» знак.

Эһээм 2001 с. 78 сааһыгар ыалдьан өлбүтэ. Билигин кини 8 сиэннэрэ, 9 хос сиэннэрэ аатын үйэтитэллэр, олоҕун салгыыллар. Мин эһээм тыннааҕар кини олоҕун, хайдах сэриилэспитин туһунан ситиһили ыйыталаһпатахпыттан, ахтыгы хомуйбатахпыттан олус диэн кэмсинэбин. Ол саҕана, кыра оҕотук санаабар, эһээм куруук тыннаах сылдыһа диэн өйдөбүлүлээх буоллаҕым. Билигин кэлэн кэмсиммит да иһин, туох уларыһай?

Онон, түмүкпэр эдэр ыччакка туһайан этиэм этэ, эбээлэригэр, эһээлэригэр эһиги бэйэлэрин курдук эрэйи-муну көрбөккө, кыһалҕаны, сору-муну билбэккэ, үөрэхтээх, үтүө үлэһит, дьоллоох дьон буоларгыт туһугар сыралаах уһун, ыарахан үлэлэрин, охсуһуу хоһуутугар тохтут кыа хааннарын, кинилэр олон аспыт хоһуун-хоодуот олохторун историятын табатык сыаналыгытыгар уонна умнубаккытыгар баҕарабын.

Ньургуйаана ШЕЛКОВНИКОВА,
А.С. Заровняев сиэнэ

ҮТҮӨ ЭРГИЛЛИЭХТИН

Аба дойду Улуу сэриитигэр Кыяйы 65 сыллаах үбүлүйүнэн сибээстэн сэри кыттылаахтарын огдооболорун олоорор дьиэн хааччылар туһунан дыһал тахсыгытын миэхэ, сэри кыттылааһын Гуляев Петр Данилович огдооботугар, квартира атыгалаһар харчы анаммытын олус үөрэ, долгуһа ылынним. Тулааһа үөскэбит киһи инчэҕэй тирбээҕэ быстыбатынан, син баччага кэлэн, киһи-хара буолан, кырдыар сааспар толору хааччылыылаах, түһэн да көрбөтөх үчүгэй дьиэбэр нус-хас, сылаастык, сынныала нык олоорор буолбуппуган толору дьоллообунан аабынабын.

Улууастаагы социальная управление салалтатыгар, специалисттарыгар, ветераннар сэбиэттэрин председателигэр И.З. Кривошапки а му ура суох дири махталбын биллэрэн туран, үлөлэригэр ситиһиһилэри, бар дьоннорун туһугар о оро үтүөлэрэ олохторугар уон оччонон эргиллиэхтин диэн баҕа санаабын тиэрдэбин.

Анастасия Иосифовна НОГОВИЦЫНА,
сэри кыттылааһын огдообото, тыыл, үлэ ветерана

Саллаат бу мэтээлинэн тус бэйэтэ сэри бириэмэтигэр онгорбут хорсун быһыгытын иһин наҕараадаланар. Ол иһин кини ханнык да бойобуой мэтээллэрдээҕэр ордук киэн туттар наҕараада буолар. Биһиги улууспут тыннаах төннүбүт саллааттарыттан 74 саллаат ити мэтээлинэн наҕараадаламмыттарын билэбит. Кинилэр ортолоругар 5 киһи икки төгүл, 1 киһи үс төгүл ити саллаат үрдүк наҕараада тыһүстэригэр анньыммыттар.

Үс төгүл «Хорсунун иһин» мэтээлинэн, онуоха эбии «Албан аат» III степеннээх, «Кыһыл Сулус» уордьаннарын, «Кенигсбери ылыы иһин», «Германияны кыайы иһин» мэтээллэринэн наҕараадаламмыт уонна Үрдүкү Главнокомандующий И.В. Сталинтан хас да Махтал суруктаах, Суворов II степеннээх уордьаннаах Красно-

Улуу Кыяйы 65 сылын көрсө

**«ХОРСУНУН ИҢИН»
— ҮСТЭ**

знаменной Витебскэй стрелковий дивизия командирын тус бэйэтигэр анал бөлөхтөөх сибээс отделениегын командира сержант Рыкунов Федор Иванович туһунан кэпсиит. Биир дойдулаах хорсун саллааһыт туһунан аан бастаан краевед учуутал Петр Петрович Оконешников «Ленин суола» хаһыакка 1968 сыллаахха кыра ыстатыйаны суруйбута баар.

Федор I Хомуस्ताах нэһилиэгэр 1914 с. төрөөбүт. Сэттэ кылааһы Нам оскуолатыгар 1931 с. бүтэрбит. Дьокуускай ГИМЕИН оскуолатыгар үөрэммит. Аһал үөрэҕи бүтэрбит эдэр киһини Өлөөн өрүһүн чинчийиһигэ үлэлэтэ техник-гидролог быһыгытын анаан ыппыттар. 1941 с. саас уопускаатын бириэмэтигэр соҕуруу сынныана барбыт. Москва биир улахан уулуссатынан хааман истэҕинэ радионан сэри саҕаламмытын биллэрбиттэрин иститбит. Тута чуҕастаагы байыаннай комиссариакка тийиэн сэригэ ыытарга көрдөспүт. Ыраах Саха сириттэн сылдыһын быһыгытын кинини олох чугаһаппахтаар, дойдутугар тийиэн туруорсарыгар сүбэлээбиттэр. Дойдутугар төннөн кэлэн Өлөөн оройуонуттан сэригэ дьэ атырдьах ыйыгар барбыт. Федор Иванович төрөөбүт дойдутугтан 1931 сылтан тэйбит уонна атын сиртэн сэригэ ынгырыллыбыт буолан, кинини биир дойдулаахтара I хомуस्ताахтар да, партизаннар да сэри ветеранын быһыгытын бэйэлэрин кинигэлэригэр киллэрбэтэхтэр. Улууспут «Мэнэ Таас» диэн мемориал кинигэтин томнарыгар эмиэ кини аата суох. Өлөөн улуунун историятын туһунан кинигэтин көрө сылдыһан, хаһыаты хасыһан ити ахтан аһарбыт Петр Петрович кыра ыстатыйатын буллум. Онон Федор Иванович Рыкунов Нам улуунун дьиннээх киһитин уонна биир хорсун сэриһитин быһыгытын мантан антах кини аата ааттаныах тустаах.

Федор Армияҕа сулууспатын Забайкальеҕа 80-с моторизованнай полка курсанынан саҕалаабыта. Сэри техникатын үчүгэйдик үөрэтэн сибээс сулууспатын сержант буолбута. 1942 с. бэс ыйын 18 күнүгэр фронтта аттаммыта. Сэри үгүс мүлчүргэннээх сырыыларын мүлчү көтөн, мындыр өйүнэн уустук уонна кимэн кириилэр быһаарылыах түгэннэригэр сибээһи олохтоон, суһал сорудахтары толорон, саҕабыллаах уонна хорсун сибээһи олохтооччулар отделениеларын хамандьырынан сураһылар. Кини Арҕааны фронт 910 уонна 688 стрелковий полкалар сибээһи олохтооу отделениеларын хамаандаһыыра. Онтон хорсун, буспут-хаппыт мындыр сэриһити 653 артиллерийскай биригээдэ сибээһи олохтооу уонна разведкалыыр этэрээтин хамандьырынан аһылар. Кини этэрээт артиллерия уотун аһар точкалары сибээс көмөтүнэн чуолкайдьыр уонна өстөөх тыыл өттүгэр тахсан разведканы ыытар олус кутталлаах, эппиэттээх түгэннэргэ снаряд, буулда аннынан бааһыра-бааһыра геройдуу быһыны көрдөртөн, быстыбыт сибээс боробулохаларын салҕаталаан «Хорсунун иһин» үрдүк наҕараадаларга үс төгүл тиксэр.

Онтон хорсун буойун, Федор Рыкунов, Пруссияҕа сэриилэһэ сылдыһан төгүрүтүллүбүт өстөөх улахан чааһын үлтүрүтүүгэ сибээһи олохтоонунга хорсун быһыны онгорбут улахан үтүөтүн иһин «Кыһыл сулус» уордьанынан наҕараадаламмыта. 1944 с. сайынгар ытыгалаһы аннынан сибээһи олохтооу сылдыһан снаряд оскуолкатыгар табыллан араанны буолбута. Госпиталга сытан үтүөрээт, эмиэ алдырхайдаах сэри инники кирбиитигэр сылдыһан Кенигсберг куораты босхолоһтута.

Фашистскай Германияны кыайы кэнниттэн аны Федор Иванович Япония милитаристарын утары сэригэ быраһылыбыта. Япония сэригэ кыайтарбыта. Артиллерийскай биригээдэ хамандьыра генерал-майор Ока Иванович Городовиков 1945 с. балаһан ыйын 2 күнүгэр артиллеристар стройдарын иннигэр Федор Ивановичи таһааран туран «Албан аат» III степеннээх уордьаны кини туөһүгэр илбитэ. Үлэлээбит сиригэр, Өлөөнгө 1946 с. ыам ыйыгар төннөн кэлбитэ. Оно сибээс үлэһитинэн уонна метеостанцияларга начальнигынан үлэлээбитэ. Сэри кэнниттэн ыал буолбута. Федор Иванович оҕолоро уонна сиэннэрэ төрөөбүт Өлөөннөрдүгэр үлэли, тэнийэ олоролор, хорсун сэриһит аҕаларын, эһэлэрин аатын ааттаталлар.

И. КРИВОШАПКИН,
суруналыыс

Күһүңгү киһэ. Ый быһа харанаҕа эбии таһара халлаанга көстүбэт таас кууппалы тардыбытыны, сайыны быһа тула эргий сылдыбыт харабылыт саба хараҕа ааҕар туһуохчэ түспүккэ күһүңгү туурар. Саатар тыал үрэн, салгыны хамсаппат. Тыһнарға ырахан салгыны сатыылаата.

Буор сыбахтаах туйу муоста-лаах самналыллыбыт эргэ саха балаһан сыһаа оронугар быһыччы көрбүт харахтаах, сэксэ-гэр бытыктаах, сааһыбыт ыры-хан көрүннээх киһи ыар санааҕа баттатан, килэччи көрөн, кэтэх тардыстан сытар. Ити — Хаппа-

ан, сүргэтэ көтөһүллэн таһара. Биридэ түөрт мундуктаах сурук Миитэрэй оҕонньордоох-хо кэлбитин илдэн биэрбитин, кэмбиэри атыгыраан эргим-ур-тум тутууларын ыаран аһытты-к улахан уоллара сураҕа суох сүппүтүн биллэриитэ буолан этинни сааллыбыта. Аахтаран истөн баран Миитэрэй оҕонньор: «Ол хайдах бүтүн киһи иннэ дуу, сүүтүк даа курдук сүтэн хаалы-ай? Мин уолум оҕо курдук му-нан-сүтөн хаалар туһа суох. Ба-ҕар, атын чааска буккуллубута буолуо, баҕар, араанныы буолан ханна эмэ сытара буолуо, буюм-ба, миинэ ибили тэбэн өлбүтүн

бу аад үлэтигэр анааннар тулуй-арбыттан аастым, аккаастыыр-бын ылымматтар. Танара нака-аһа диэн маньыгы этэллэр ини. Бааска оронугар олорто, таһнан аһыттыһа таһса сырытта. Дьэ тыалыраары гыммыт, сарсыр-данан ардыыр ини.

— Бээрэ, хайдах гынабын, ити хара суругу? Сыттыгым аныгар сыһыта биэс хонно. Арай, адьас кистээн кэбиһим, оҕонньор эрдэйдэх эрэнкэдийэ сырыт-тын ээ. Атын ыалга сурук илдэ-эри Миитэрэйдэхэ диэки көрбөтө буолан аһарбын туох диэн санаахтыылара буолла. «Тоҕо эрэ сурук кэлбэтэ» ыра-

Күннэтэ көрөр дьоммут

БАСТЫҢ САЛАЙААЧЧЫ, УТҮӨ СҮБЭНИТ

Уүнэр көлүөнэни, кырачаанна-ры иитиҕэ, нэһилиэккэ оҕо тэрилтэтэ сайдытыгар үгэс тылаатын киллэриит РҔ үрө-үриитин туйгуна, педагогичес-кай үлэ ветерана Зоя Егоровна Бугаева быһыл олунньуга 60 са-аһын уонна педагогическай үлэтэ 40 сылын туолла.

Зоя Егоровна Көбөкөнгө 5 оҕолоох Бугаевтар дьиз көргэт-тэригэр бастакы оҕонун күн си-рин көрбүтэ. Ийэтэ Лукерия На-заровна өр сылларга Көбөкөнгө начальнай кылаас учууталынан үлэлээбит педагогическай үлэ ветерана, аҕата Егор Семенович Аҕа дойдуга сэримтин ветерана, леснигинэн уонна өр кэмнэ про-давецтынан үлэлээбит. Оччолор-го Көбөкөн оскуола начальнай кылаастаах буолан, Зоя Егоров-на 4 кылаас кэнниттэн Нам орто оскуолатыгар үөрэнэн 1967 с. бүтэрибэтэ. Оскуола кэнниттэн хас да буолан оччотооҕу кэм ир-дэбилиинэн, Аппааныга комсо-мольскай путевканын ыччат-комсомольскай биригээдэтигэр үлэли тахсыбыттар. Ол гынан баран, ийэтэ ыалдыан, төрөөбүт Көбөкөнүгэр кэлэн, маннай дет-садка иитээччинэн, онтон оску-ола учууталынан үлэлээбитэ.

Кэлин иитээчи идэтин талан ЯПУ-2 бүтэрибэтэ. Онтон ыла 40 сыл ааһа оҕусту. Бастаан үлэтин сафалырыгар иитээчи идэти-гэр уһуйбут наставнигынан Анна Семеновна Дьяконованы истинниг ахтар. Анна Семенов-на иитээчи үлэтин ымпыгар-чымпыгар хас биридди оҕону кытта таба сыһыанна, билигэ-көрүүгэ уһуйууга-иитиигэ бэй-этин хобурунан да, сүбэнэн-аманан да үгүстүк үөрөспитин-такайбытын Зоя Егоровна махтана ахтар.

Иитээчи быһытынан Зоя Егоровна кизн билилээх, үрдүк методическай бөлөмнөөх, инициативалаах творческой үлэни-тэ быһытынан билибитэ, оҕолор да, төрөппүттэр да убаастабыл-ларын ылбыта. Билигин киһи-хэ сылдыбыт оҕолор бэйэлэрэ ийэ-аҕа буолан, араас специаль-ностаах үлэһиттэр олохпут ара-ас эйгэтигэр үлэли-хамсыы сылдылар.

20 сыл Көбөкөн детсадын сэ-биздэссэинэн үлэлээбит РҔ үрө-үриитин туйгуна Р.С. Анд-росова бочуоттаах сынныаланна тахсытыгар, коллектив биир санаанан Зоя Егоровнаны сэби-эдиссэинэн талбыта. Ити 1988 с. этэ. Биллэрин курдук, ити кэмнэртэн дойдубут үрдүнэн ыһыллы-товуллу саҕаланан, Советскай Союзтук эстэн, дой-ду тутула улаханньк айгыраан, кризис кэмнэрэ саҕаламмыта. Төһө да ыраах буолларбыт, ити уустук кэмнэр хас биридибит олоҕор ыараханньк дьайыттар. Бюджетнэй тэрилтэлэр эмсэ-үлээбиттэрэ. Ыстатыйалары-нан көрүллэр харчылар быстар быһаҕастара кэлэр этилэр, үксэ кураанна сыһпаралар буолал-лара. Үлэһиттэр хасты да ый хамнас ылбакка үгүс эрэйи көрсөллөрө. Оҕо тэрилтэлэрэ олус ыарахан балаһыаньалам-мыттар. Итинниг уустук кэмгэ Зоя Егоровна салайааччы быһы-тынан үлэтэ саҕаламмыта. Дет-сад материальной базатын айгы-

рапат туһугар Зоя Егоровна көүлээһининэн коллектив эр-дэхтик туруулаһан, араас өрүттээх үлэлэри ыһпытта. Ол курдук, нэһиликкэннээх араас төлөбүрдээх өгөлөрү тэрийби-тэ (парикмахерскай, үтүлүк, кээнчэ, орон таһаһа тигэн аты-ылыр мастарыскай, бороду-укта атыылыр ларек). Детсад-ка подсобнай хаһайыстыба тэ-ринэн сибиннээ ийтэн, сайынын оҕуруот аһын, хорту-опшуй, моркуоп, помидор, оҕу-су үүннэрэн кэрсирбэлээһин, күөх луук, отон, дөлүһүн хо-муйуу тэриллэн уһун кыһын устата оҕолору сөптөөх аһылы-гынан хааччылы үлэлэрэ бы-лааннаахтык барбыттар.

Иитэр-үөрэтэр үлэ хаачы-стыбата тупсарыгар Зоя Егоров-на үгүс сыратын биэрбитэ. Аан бастагынан педкадрдары олох-сүтүгү болгомтотун уурбута, ол иһин оскуола кэнниттэн детсад-ка үлэли сылдыр кыргыттары специальности ылаалларыгар көүлөөн, үөрэххэ ыталаан детсад бастайааннай педкадр-даммыта. Ол курдук, Марианна Алексеевна Сыромятникова, Лена Иннокентьевна Сидорова, Мария Михайловна Потапова у.д.а. иитээчи идэтигэр уһуй-улубуттар. Детсад иитэр-үөрэтэр үлэтин хаачыстыбата, материальной базата бөһөрөөн испитэ. Саһа инновационнай технологиялары киллэриигэ, иитээчилэр квалификацияла-рын үрдэтиигэ, нэһиликкэннээх детсад престижин үрдэтиигэ Зоя Егоровна маастарыстыбата, саҕабыла, дьону кытта биир тылы булара, туруоруммут сы-алын ситиһэрэ, кадрдары таба аттаран туруорара, киһини бэй-этин идэтин баһылаабыт, билигин кэм ирдэбилигэр толору сөп түбэхэр дьобурдаах салайа-аччы быһытынан көрдөрөр.

Зоя Егоровна улахан ситиһи-итинэн Көбөкөнгө саһа детсад диэтин туттарыта буолар. Бу ханнык да былаанга детсад ту-туллууга киирбэт кэмигэр, анардас сүрэх баҕатынан кыал-лыбат тутуу буолар. Константин Николаевич Ноговицын Көбөкөнгө баһылыгынан та-лыллан кэлэн үлэтин саһа саҕа-лыр кэмигэр Зоя Егоровна ки-һизэхэ: «Көбөкөммүтүгэр саһа детсад дьизэ тутуохха», — диэн этии көтөһөн, бу эттэххэ эрэ дөбөн үлэ, саһа детсад тутуута 2002 сылтан саҕаламмыта. Дет-сад тутууга «Үтүө дьыала» чэр-читигэр киирэн, 2004 с. ахсын-ныгыгар тутулан бүтөн саһа 2005 сылы Көбөкөн кырачааннара саһа кизн-куон сырдык дьизэ көрсүбүттэрэ. Бу дьиз тутуугу-гар дьон-сэргэ актыыбынаһын үрдэтэн, нэһиликкэннэни туруо-ран, үп-харчы көрдөөн, тутуач-чылар хамнастарын төлөһүүгэ, матырыйаал көстүүтүгэр Зоя Егоровна үгүс сыратын биэрби-тэ. Сир аайы ылыгыча манньк үлэ кыайтарбат. Зоя Егоровна курдук салайааччы буолан, көбөкөттөр билигин саһа детсад-таахтар, кырачааннары иитэргэ-үөрэтэргэ, үлэһиттэргэ үлэлиир-гэ бары усулуобуйа баар.

Зоя Егоровна чахчы даһаны талыт идэтин толору баһылаа-быт иитээчи эрэ буолбакка, үрдүк таһымнаах салайааччы буоларын дакаастаата. Нэһили-ккэннэ ону сыаналаан 2 сыл ус-тата 2002 уонна 2003 сс. «Бастың салайааччы» номинация хаһа-айкатынан талбыта.

Түгэнинэн туһанан биир кизн туттар үлэһиппитин Зоя Егоровнаны 60 саһынан, 40 сыл үрдүк таһаарылаах үлэтинэн уонна Көбөкөнгө быһыл оҕо тэ-рилтэтэ тэриллибитэ 50 сылын туолар кэрэ-бэлиэ күннэринэн эҕэрдэлибит!

Л.Д. УШНИЦКАЯ
(Төлөбүрдээх төрүөккэ бэчээттэнэр)

Улуу Кыайы 65 сылын көрсө

ХАППАРААЛ БААСКА

Конкурска

раал Бааска. Бааска иһин түгэ-титтэн эһэн үөһэ тыһына. Тугу эрэ өйдөөбүттү оронуттан ойон туран, атахтаһа оронго угуһа сытар көргөһүн атгыгар туурар талах олоппоско харбыһа сытар саппыйаттан мохуорка табахтан кытаахтаан ылан, эргэ хаһыга-тан кырыллан бөлүмүммит кума-аһыга кутан бөлүмүмүс эри-нэн, силинэн илитэн силимнээн айаар уугуна уонна испиискэ ылан, илиитэ салғалаан хас да сотону тоһутан, син уматан бөһпүрүөскэтин оборбохтоото. Олус күүскэ оборон табаһын бу-руотуттан чаҕайан сөтөлөн хахсайбахтаа.

— Бу да оҕонньор, табаһы, испиискэни бараан, туох буолан табаһы тарда сатаата, — диэн эмээхсинэ мөһүтүннэ. Бааска тугу да хоруйдаабата, арааһа, санаатыгар баттатан истибэтэ да быһылаах. Оронугар олорон эрэн бөһпүрүөскэтин оборон соһпойбохтоот, уоттаах өттүгэр силлээмэхтээтэ уонна бөһпүрүөскэтин төһүгэһин буор муостара бырахта.

Киһи аймаһы атыһахтаах уу курдук ыттыбыт, алдьархайда-ах сэрии бүтэр уһуга көстүө суох быһылаах. Дьон чулуулар кырыһытаах өстөөһү начаас үлүгү сыһыан, Кыайы кынаттаах сотору эргиллээхпит, сиргэ, халлаанга биһиги модун күүстээхпит диэн барбыттар да, үгүстэрэ сэрии уоттаах толо-онугар умсубуттара. Киитилэр сэриини сэрэппэккэ саҕалаан сизтэ дуу, үөдөн дуу. Оройуон үрдүнэн аһыах киһи сэрэтиттэн араанныы буолан кэллэ. Ол он-угар ыччат дьоммут аармыйаҕа баран иһэллэр. Хаарыаннаах да дьону сэрии ыһыһына да, ма-һалайа ханьа суох күтүр өстөөх быһылаах.

Миитэрэй оҕонньор эрдэйдэх улахан уола сэрии саҕалаанатын кытта барбыта. Киһи кэнниттэн өссө икки уола утуу-субуу бо-руонга барбыттар. Сылы кыай-бат кэм иһигэр аһыах үс мун-дуктаах суруктар кэлбиттэрэ. Ыал үксүн курдук Миитэрэй оҕонньордоох Хаппараал Бааска иһэрин эрдэ көрдөтөрүнэ ута-ры тахсаллара. Үс мундуктаах сурук улахан суумкаттан оро-нобуна үөрөн саһа аллайаллара, киһилэр саһа дьоллоох дьон су-оҕун курдук сананаллара. Баас-каҕа ити үөрүү бэриллэн, үөрүүтүн сырдаабыкка дьылы буолбут дьизиттан хараҕа сырда-

кистииллэр дуу?» — диэн айма-на хаалбыта. Ити аймадан сизтэ ааһа да илигинэ, иккис уолун хара суруга кэлбитэ. Ону 3-4 күн биэрбэккэ, дьизэлэрин таһынан ааһыталаабыта. Биир эдэр кыыс таптыыр уолуттан сурук кэлбэ-түбэ ыраатан: «Эн тугу эрэ кисти сылдыһың быһылаах, адь-ас чизһиниэ суох быһылаах-хын», — диэн убайыктанан, дьизээр киирэн, орон атаҕар ту-рар суумкабын хасыһан ол су-ругу булан ылбыта. Хайһама ба-арай? Миитэрэйдэххэ ол хара суругу атын биир уолун суругун кытта саһата суох остуолга уураат, таһсаары турдаһына, оскуолаҕа үөрэнэр кыыстара ыла охсон көрөөт, ытаан сары-лаабыта. Ийэлэрэ эмээхсин су-ругу тутан олорон уйа-хайа суох ытаабыта, сониэтэ эстэн оро-нугар сууллубута. Миитэрэй оҕон-ньор эрдэйдэх эр киһи элээмэтэ буолан, саһата суох хараһын уугун ыттыһын тилэһинэн со-туммута да, харах уута иэдэһин устун сүүрөн түһөн иһэн, сэнги-этитэр тохтоон, ыйанан мөлбөйөн турбута. Эр киһи ытыгырын көрөр, оо, ырахананан. Ыар са-һа ыга баттаабыт дьизиттэн Хаппараал Бааска атаһын нэһи-илэ соһон таһырдыһын былдыс-пыта. Миитэрэй санаатын арал-дытан үлэ үөһүгэр өссө күүскэ түспүтэ. Аны кэргэнэ иккис ыар сураһы тулуйбакка, чүмэчи умайан бүтэрин курдук, тыһа-ууһа суох, ол дойдуга бараах-таабыта.

Үһүс уолтан сурук сөп-сөп кэлэрэ. Онно: «Убайдарбын өстөөхтөн хайһаан да иэстэһиэм, өстөөбүм аайы сүүһүгэр сибиһи-эс буулдыаны хатыам, сүрүбэр кылыс ыстыкпын батары саһы-ям. Хайһаан да кыайан, өрөгөйдөөн эргиллээм, ыал буол-лан, оҕолонон-урууланан быр-бааччы олоруохпут. Аһаа, ми-игин күүт, кырыктаах өстөөбү урусхаллыр туһугар күүһүң кыайарынан үлэлээн», — диэн суруйбута. «Алдьархай соһо-тун сылдыһыт» диэн этэллэрэ бу ыал туһугар кырдык буол-бута. Аны үһүс уоллара сураһа суох сүппүтэ. Дьэ, үлүгэр да бу-олар эбит, бу биллэриини хайдах тиэрдэбин. Үгүс ыал миигин көрдөтөрүнэ, дьулайла көрөр буоллулар. Мин киһилэр аһа-ларын, убайдарын мэлтиэлирим курдук туттар буоллулар. Ыары-нах буолан аармыйаҕа барбакка,

атта, хайдах-туох эбитэ буолла», — диэн сэрэхчиир сурактара иһиллэр. Бээ эрэ, арай сэбиэккэ бара сылдыһым, колхуос бэрэс-сэдээтэлигэр киирэн сүбэлэһэн куолаан туттарыаһын диририм дуу. Арааһа, бороон балаһыан-һыатын, үлэ-хамнас туһунан аралдытан баран сыһыа сэби-эттээх бэрэссэдээтэл туттарыах этилэр. Хата, иннэ гыныһы-бын.

Ол үһүс иэдээннээх хара су-рук итинниг туттарыллыбыта. Миитэрэй оҕонньор сирэһин ты-мыра ибир да гынан хамсаан ылбатаҕа, саһата суох таасты-ан олоһубута. Кийиит дьахтар икки оротунаан бааллара да, дьиз иһигэр киһи тулуйбат чуумпу-та бүүрүкээбитэ. Кийиит суругу ылан тобугар ууран олоһоро, икки өттүгэр кырачаан уоллаах кыыс туох буолбутун өйдөөбөккө кылаалан туран ха-албыттар. Хаппараал Бааска таһырды хайдах тахсыбытын да өйдөөбөт.

Сотору ити дьизэ Миитэрэй оҕонньору тилэх суолугар ата-ар ыаллара мустубуттара. Ми-итэрэй табаарыһа Хабырыс оҕонньор тыл ээригэр: «Биһиги да дьизэлэрибитигэр күн тыгыа. Өстөөх күүһэ өһүлэн ээрэ. Бо-руонтан үтүө сонуннаах сурук-тар кэллэр. Сэрэиттэн эргил-либит дьоннорбут, хаһыт кэп-сииллэринэн бороонга балаһыанна көнөн ээрэн, өстөөх сэрэитин сэбин хаалларан ко-уотар, онон Кыайы сотору биһи-ги диэки эргиллээ. Ньэмэс па-сыстартын урусхаллыр туһу-гар бары күүспүтүн ууруоһун. Бороонга, тыһылга өлбүт дьон-норбут иһин иэстэһиэһин», — диэн дьон санаатын көтөһүтэ.

Сэрии толоонуттан кэлэр үс мундуктаах кэмбиэрдэр элбээ-биттэрэ. Суруктар: «Өстөөбү төттөрү үрэн эрэбит, эрэниг, кэтэһин, биһиги кыайан-хотон төһүөхпүт», — диэн эрэл сана-аны саҕаллара. Хаппараал Баас-ка үс мундуктаах сурук элби-риттэн, суумката төһө да ыараа-тар, ис-иһиттэн үөрэрэ, хаамара эрчимирбитэ. Киһи иһэрин көрөн дьизэлэхтэр утары тахсаллара, сурук тутан үөрэллэрэ, суругу ааһа-ааһа хатаннык күлсэллэрэ үчүгэйэ бэрдэ.

Макар ЖИРКОВ

Кыайы 65 сылын көрсө

КУОЛАСТАР — ТЫЫННААХ ТУОҕУЛАР

Улуу Кыайы 65 сылын көрсө уоттаах сэриигэ сылдыбыт буойуннар ааттарын үйэти-ти салҕанар. Маньаха улуустааһы бэтэрээн-нэр саһиэттэрэ элбэх үлэни ытар. Олортон «Тыһынаах куоластар» диэн бырайык баар. Бырайык ис хоһооно: буойуннар кассетаҕа, лиэнтэҕэ уһуллубут сангаларын үйэтигэн, саһа тыһын биэрэн, аныгы компакт-дисккэ көһөрүү. Бу өгөнү А. Шестаков аатынан сынныалан киһи иһинэн үлэлиир студияҕа онотторуохха сөп (сал. Ю.С. Акимбетов).

Мин эһэм Уваровскай Егор Дмитриевич 1981 с. бобина диэн ааттанар лиэнтэҕэ уһултар-быт саһатын илдэн биэрдим. Дьинэр, истэ са-

таабытым ыраатта да, билигин үйэ уларыан оч-чотооһу, остуол сирэһин саһа улахан магнитофон-нар ханна да суохтар. Онон бэртээхэй түгэн тос-хойдо.

Киһи 1941 с. от ыйын 22 күнүгэр оччотооһу Каганович аатынан колхозтан 23 саһастааһар сэриигэ ынгырыллыбыта. 1942 с. арҕаа фронтна сэриилэспитэ, 493, 758 стр. полкаларга сылдыһы-та. 1943 сыл эргэтигэр ыараханньк бааһыран, 1 бойобуой мэтээлинэн бэлиэтэнэн дойдутугар төһнүбүтэ. Кэлэн кэргэннээн, биэс оҕолонон, 11 сизини көрөр дьолломмута. Саһатын 68 саһы-гар уһултарбыт. Итиэннэ икки уопсай тэтэрээк-кэ ахтыы суруйан хаалларбыта. Буочарын ааһар, көрө сылдыр, биллэн тууар, умнуллубат өйдөбүннүк, отгон тыһынаах куолаһын истэр олус долгутуулаах. Эһэм Егор Дмитриевич 1994 с. 76 саһыгар күн сириттэн барбыта.

«Ким да умнуллубат, туох да умнуллубат». «Тыһынаах куоластар» — тыһынаах туоһулар. Онон аһаларыт, эһэлэргит хаалларбыт саһала-ра баар буоллаһына, сырдык өйдөбүллэрин үйэ-титин. Бу дискэ бэйэбитигэр хааларын таһынан, Дьокуускайдааһы телерадиоһроһикаҕа киириэһэ уонна улуустааһы музейга харайыһа бэрил-лээһэ.

Л. УВАРОВСКАЯ

Өйүм-санаам кынаттанан
Үүнэн дайыт кырысгар,
Кэллим бүгүн ыллаан-туойан
Кэбээйигэ, дойдубар.

Иван ПЕТРОВ

Бу ый сагатын 20-күбөйүгү элбэх көлөмдөгү кичи чаты үөрэххэ, сырдыкка-кэрэбэ, уу-ыкхалык ыла-га-өскө уһуйбут, кичи үйэлээх сүмэтин өйгө-са-нааба, сүрэххэ-быарга сахпыт Поэт, Учуутал, Кичи Иван Романович Петров төрөөбүтэ 95 сылыгар анал-лаах «Кэбээйигэ, дойдубар» диэн күннэр П.Д. Сте-панов аатынан Кэбээйигэ кыраайы үөрэтэр уон-на Н.А. Лугинов аатынан Куокуй литературнай му-зейдарын, Кэбээйи улууһун култуураба, ду-хубунаска департаментын, үөрэх управлени-тын, библиотечнай ситимин, улуус обществен-нын тэрийиилэринэн олус тэрээһиннээхтик, ара-аһы арыһылаах, анаарылаах ытытыллылар.

Тосхойбут үтүө түгэнинэн туһанан, бу чулуу,

Государственной бириэмийэ лауреата, суруй-аччы С.П. Попов-Сэмэн Тумат, СР Суруналыы-старын союһун чилиэннэрэ, поэт биер дойдубу-лаахтара: И.И. Иннокентьев («Полярная звез-да» сурунаал солб. редактора), Г.В. Новикова («СИА» оҕо педагога), А.Г. Кобяков («Отуу уота» литературнай түмүү салайааччы), Г.К. Эверстов (улуус суруналыыстарын холбоһугун салайа-аччы), М.П. Григорьев, физмат. наука кандида-та, СГУ преподавателя, кыттыыны ыллылар, ах-тылылары онортоотулар.

Тэрээһин иккис күнүгэр П.Д. Степанов ааты-нан Кэбээйи кыраайы үөрэтэр музейыгар Иван Петров аатын үйэтитэр анал мрамор стеланы арыһы үөрүүлээх түмсүүгэ муһуннубут. Он-тон «Иван Петров олоҕо, айар үлэтэ» диэн уус-уран дьүһүһүрүн көрдүбүт, иһиттибит.

Учууталларын, биер дойдубулаахтарын Иван Петров үтүө аата ааттанар, үйэтитиллэр дьонун,

Күннэтэ көрөр дьоммут

«ТҮӨЛБЭНИ» ТӨРҮТТЭЭЧЧИ

Нам улууһугар, Саха республикаты-гар үчүгэй үлэтинэн биллэр Намнааҕы «Оҕо эйгэтин түөлбэтэ» 40 сыллаах үбүлүөйдүөн бэлиэтээтэ. Бу тэрлэтээ 30-тан тахса сыл, ол иһигэр 20-тэн тахса сыл директорунан бары улаханлык убаасты-ыр, ытыктыыр, сүгүрүйэр киһибит З.А. Тихонова үлэлээн кэллэ.

Зинаида Алексеевнаны «Түөлбэ» ий-элээтэр ийэтэ диитбит. Кичи 1975 с. На-мнааҕы пионердар дьизлэригэр методи-һынан ананан үлэлээбитэ, оттон 1985 сыл-тан директорунан ананымта. 1991 с. Советской Союз үрэллэмитин, олох туту-ла уларыйбытын кэннэ оҕо туһугар үлэ-лиир, кыһаллар санаатын уларыппатаҕа, оҕо тэрлэтээтэ хайаан да баар буолуохта-ах диэн, 1993 сылтан «Оҕо эйгэтин түөлбөтүн» иилээн-саҕалаан тэ-рийсиптэ, хас да сыл туруорсан, элбэхтик сүүрэн-көтөн дьизэтэ кэ ийрин, улаатарын ситиспитэ.

Ол кэм э сорох педагогтар оҕону үөрэтти уонна иити үлэ-рин бэйэ-бэйэлэригэр тосту араарар суолу тутуспуттара. Итин-ник өйүнэн-санаанан салайтаран үлэни уларытыы охсуулааһын республика оҕолорун тэрлэтэлэрин салайар үлэһиттэрэ сөпкө сы-аналаан, атын суолу-иһи көрдөөн, биллиилээх методистар уопут-тарын туһанан били и кэм идеяларыгар эппиэттиир иити са а программаны айарга быһаарыммыттар. Иннэ гынан норуот уйу-лутын уратыларыгар олоһурубут, иитэр, үөрэтэр-уһуйар үлэ-лэри сөптөөхтүк дьүөрэлиир ис хоһоонноох «Эркээйи» программа о оһуллубута.

Программа олоххо кириитигэр элбэх педагог айымньылаах-тык үлэлээбитэ. Олортон биердэстэринэн З. А. Тихонова буолар. Зинаида Алексеевна «Эркээйигэ» суруллубут 7 хайысхатын дири-этэн, иитэр үлэ са а ньымаларын айан, педагогикаҕа чачы ула-хан кылаатын киллэрдэ. «Эркээйи» программа олоххо чугаһын, дьэ нээх норуот уйулуатыгар олоһуруу «Түөлбэ» тахсылаах үлэтэ көрдөрдө. З.А. Тихонова директорунан үлэлирин саана, «Түөлбэ» үлэһиттэрэ, оҕолору улуустааҕы, республикатааҕы, Рос-сиятааҕы конкурстарга, күрэхтэһиилэргэ активнайдык кыттыбыт-тара, ситиһиилээмиттэрэ, миэстэлэспиттэрэ. «Түөлбэ» коллекти-ва таһаарылаах үлэтин иһин СР вице-президенин, правительствотын Махтал суруктарын, СР Президенин, айылҕа харыстабылын министерствотын граннарын ылбыта. З.А. Тихонова үтүө суобаста-ах, ситиһиилээх үлэтин иһин элбэх Бочуотунай грамоталарынан, олийигэр Саха республикатын правительствотын Бочуотунай гра-мотатынан (2003 с.) наҕараадалааммыта.

Зинаида Алексеевна — РФ үтүөлээх учуутала, Россия Журна-листтарын союһун чилиэнэ. Кичи суруйбут ыстатыйалара «Кыым», «Саха сирэ», «Ленин суола», «Э сиэли», «Учуутал аргыһа», «Учи-тельский вестник», «Бэлэм буол!» «Каскил» хаһыаттарга тахсы-быттар. Көнники сылларга «Э сиэли» хаһыат, «Далбар Хотун» сурунаал номинацияларыгар тиксиптэ. 2009 с. сайын кичи «Түөлбэ» үбүлүөйдээх сылынан «Бичик» кинигэ кыһатыгар «Эркээйинэн — олоххо» диэн кинигэни таһаартарда.

1987 сыллаахтан З.А. Тихонова айар үлэтин уопута республи-катааҕы семинардарга тарҕанан, Таатта, Мэ э-Ха алас, Горнай, Ха алас улустарын педагогтара үөрөспиттэрэ, туһаммыттар. 1988, 1994 сс. кичи ыстатыйалара бэчээттэммиттэрэ. 1996 с. Санкт-Петербурга буолбут Бүтүн Россиятааҕы конференцияга «Соци-альная защита детей в условиях перестройки» диэн дакылаата аарыллыбыта. 2001 с. республикатааҕы научнай-практической кон-ференцияга «Оҕону духовной иитиигэ саха төрүт култууратын сал-гыы сайыннарыы» диэн дакылаата истиллибитэ. «Түөлбэ» кэн-ники 15 сыл устата республикатааҕы семинардар ытытыллыбыт-тара, коллектив үлэтин интэриэһиргээн элбэх омук дьоно, делегацията ыалдьыттаан бардылар, ол иһигэр АХШ-тан, Япония-тан, Азия дойдубулаарыттан.

«Эркээйи» программа автору, Намнааҕы «Оҕо эйгэтин түөлбө-тин» научнай салайааччыта, психологической наука доктору, про-фессор А.П. Оконешникова «Түөлбэ» туһунан манньк санаалаах: «Кичи үтүктэр, дьулуһар тэрлэтээтэ баара үчүгэй. «Түөлбэ» оннук тэрлэтээлтээн биердэстэрэ. Манна оҕолор кып-кыра эрдэхтэри-тэн улаатыахтарыгар дири сөбүлээн, умсугуйан дьарыктаналлар. «Түөлбэ» иилээччитэ-саҕалааччыта З.А. Тихонова туппутун ыһык-тыбат кичи. Дуальнай үөрэх манна кестөр. Оҕолор оскуолаҕа үөрэнэ сылдьан үлэлииргэ үөрүйэхтэнэллэр. «Түөлбэ» дьизэтэ дьобус, ол гынан баран баай ис хоһоонноох. «Түөлбэ» оҕо эр умсугуйан дьа-рыктанар куруһуога үгүс. Эдэр экологтар, кыраайы үөрэтээччи-лэр, иистэньэ нэр, уһанааччылар, лидердэр, мультипликатордар, ырыаһыттар, ү күүһүттэр үөрэ-көтө «Түөлбэ» үктэнэллэр, тоҕо диэтэххэ кинилэри манна уопуттаах, дьобурдаах үлэһиттэр күүтэл-лэр, үтүөбэ үөрэтэллэр.»

РФ үтүөлээх учуутала, РСФСР үөрэһириитин туйгуна З.А. Ти-хонова манньк этэр: «Оҕоҕо сыстаҕас, оҕону өйдүүр, өйүүр дьону сүүмэрдээн үлэбэ ылабын. Улахамсык, кытаанах, оҕо кутун-сүрүн баттыыр, ырахан кичи оҕону кытта үлэлиир уустук, олийин мин оҕолорго дууһаларын, сүрэхтэрин сылааһын биэрэр дьону тала-бын. Холобур, фольклорга уһуйааччы Е.В. Соколова оннук сырдык дьонтон биердэстэрэ буолар.» Кырдык даҕаны, «Оҕо эйгэтин түөлбэтигэр» оҕолорго туох баар дууһаларын сылааһын биэрэн өр сыл ситиһиилээхтик үлэлээбит уопуттаах, туйгун педагогтар ба-аллар: О.И. Потапова, М.П. Сыромьятникова, Н.И. Семенова, Т.А. Ка-рамзина, Е.П. Федорова. «Түөлбэ» иитиллэн, кынаттанан тахсан республикаҕа биллэр дьон буоллулар: ырыаһыт А. Дьячковская-Саарын, уруккута «Кэскил» хаһыат сотруднига, билигин телеви-дение үлэһитэ Георгий Белоусов о.д.а.

З.А. Тихонова 40-тан тахса сыл олоһун, үлэтин оҕолору, ыччаны иитиигэ анаата. 2009 с. сайын пенсияҕа тахан бочуоттаах сыһы-ла а барда. Зинаида Алексеевна салайааччы, директор, көннөрү кичи да быһытынан дьон ортотугар, үлэһиттэригэр улахан убаа-стабылынан туһанар.

Дмитрий УСОВ
Нам сэл.

Үтүө кичи аата үйэлэргэ умнуллубат

АХТА-САНЫЫ СЫЛДЬЫАХПЫТ

дьонун киһибитин — Иван Рома-нович билэр да, билбэт да дьон биһиги ортотугар, ордук эдэр ыччаттарбытыгар, элбэхтэринэн кичи кимтэн кииннээгин, хантан хааннааһын уонна туох буруйу-гар-аныытыгар хабырылла-үтүрүллэ, сойуолана, үтүө аата намтатылла сылдьыбытын туста-рынан, саха үтүө үгэтин туһунан, ааҕааччыларбытыгар кылгастык да буоллар билиһиннэрэ түһэр сөп этэ диэн санаанан салайтаран, сырдатан ылым.

Иван Романович Петров очто-тобу Орто Бүлүү улуһун Чачы нэһилигэр (Кэбээйи) 1914 с. ах-сынны 26 күнүгэр дьаданы баа-һынай дьизэ кэргэнигэр төрөөбүтэ.

1933 с. Кэбээйи нэһилигэтин түөрт кылаастаах оскуолатын бүтэрэн, салгыы Намга үөрэнэн сэттэ кылааһы 1935 с. бүтэрбитэ, 1939-1941 сс. Дьокуускайдаағы политехпросвет-оску-олаҕа үөрэммитэ, Кэбээйи, Куокуй, Тыйа оскуо-лаларыгар учууталлабыта, 1947 с. Дьокуускай-даағы пединституту бүтэрбитэ.

1948 с. 58-10, 59-7 ыстатыйалар II чаастарынан буруйданан 10 сылга хаайыһа ууруллубута. 5 сыл быһыбардыр бырааба быһыллыбыта. 1955 с. 7 сыл олорон баран, хаайыттан босхоломмота. Учуутал-лыр идэтигэр 1957 с. төннүбүтэ, РСФСР норуот-тун үөрэһириитин туйгуна.

Иван Петров бастагы хоһооно Нам оройуонун «Колхоз сирдьитэ» хаһыатыгар 1937 с. бэчээттэм-митэ. Поэт тыһынааҕар хоһооннорун икки хомуу-рунньуга тахсыбыта: «Кыталыктар» (1966 с.), «Күөх төлөн» (1971 с.). Төрөөбүтэ 80 сылын бэлиэтигэр (1994 с.) поэт үһүс кинигэтэ «Ырыам ыллыктара» бэчээттэммитэ.

Бу үтүө кичи, дьон уган биэрэн, сизэр суох ата-бастанан, туохха буруйданан 7 сыл хаайыһа сып-пыйга, эрэйи-мугу көрбүтэ? Ол туһунан КГБ ар-хыбыгар харалла сытар, 1948 с. ахсынны 27 к. тахсыбыт И.Р. Петрову хаайар туһунан уураахха манньк суруллубут:

« Петров И.Р. на протяжении ряда лет среди своего окружения проводит антисоветскую нацио-налистическую агитацию, направленную на диск-редитацию политики Советской власти, на разжи-гание национальной розни. В своих высказывани-ях Петров систематически восхваляет буржуазных якутских националистов Ойунского и других...»

На основании изложенного постановил: Петрова Ивана Романовича подвергнуть аресту и обыску.»

Иван Петров айар үлэтигэр, олоҕор аналлаах на-учнай-практической конференцияҕа барыта 120-тэн тахса араас дакылаат аабылынна. Биэс төлөбүдүнэн үлэлэри истиги, ырытыгы кэнниттэн дьүүлүүр сүбөлөр быһаарылыларынан «Петровс-кай аабылырга» кыттыыны туоһулуур сертифи-каттар, бастын үлэлэр автордарыгар дипломнар туттарылыннылар. Бу күн кизһэтигэр, Кэбээйи народнай театрын дьизитигэр «Поэт, учуутал, Кичи Иван Петров аата история уонна бүгүнгү күнгө» диэн истин-иһирэх ахтыы биэчэр буолла. Бу ах-тыы биэчэргэ, мантан да атын 2 күннээх тэрээһин-нэргэ элбэх суруйар, айар дьобурдаах дьон сырыт-тылар. Олортон сорохторун ааттатаалаан ааһар бу-охлаахха: СР П.А. Ойуунускай аатынан

бэлиэ күнүгэр ыраахтан-чугас-тан кичи араас кэмгэ үөрөспит, ииппит оҕолору, уруу-хаан аймах-тара, кичини убаастыыр, кичи сүдү талааныгар сүгүрүйэр биер дойдубулаахтара — Кэбээйи нэһи-лиэктэрин бэрэстэбиитэллэрэ, оскуолаларын үөрэнээччилэрэ кэлэн:

«Үүнэр көлүнэ уолаттарым,
Үчүгүкээн кыргыттарым,
Дьолу айсан,
Дьонго биллин,
Дойдугутун кизэргэтин...» — диэн поэт айар үлэтигэр, олоҕор аналлаах литературнай ааҕылырга, научнай-практичес-кай конференцияга олус көхтөөхтүк кытыннылар.

Бу тэрээһингэ оскуолалар алын уонна үрдүкү кылаастарын үөрэнээччи-лэрэ, учууталлара, сааһын ситэ илик оҕо тэрлэ-тэлэрин иитээччилэрэ дакылааттары онорду-лар, бэйэлэрин ырытылырын, чинчийилэрин билиһиннэрдилэр, көмүскээтилэр.

Ити сэрэх тэрээһиннэр кэннилэригэр, ыалдьыттары поэт төрөөбүт, олоҕор, үлэлээ-бит ытык сирдэринэн экскурсияҕа сырытын-нардылар, сир айы урукку олоҕу, үлэни, дьо-ну-сэргэни үйэтигэр, кэрэһэлиир мемориальнай тутуулары, пааматынньыктары онорбуттарын, туруортаабыттарын көрдөрдүлэр, кизн туттан көтөүдүллэн туран кэпсээтилэр-ипсээтилэр, сырдаттылар. Экскурсияҕа, музейга сылдьан көрдөххө, билсестэххэ манна — кэбээйилэргэ кичи кэрэхсирэ, сэргиир элбэх эбит. Кэбээ-илэр уруккуну үйэтигэр, ааспыт олох истор-иятын баарынан сырдаттыга харысхаллаах-тык, олохтоохтук ылысыттар.

Кизһэ «Кэбээйигэ, дойдубар» диэн поэт Иван Петров хоһоонноруттан, суруйааччылар, үөрө-спит оҕолорун, аймах-билэ дьонун, биер дойдубу-лаахтарын ахтылырыттан хомуллан тахсыбыт саҕа кинигэ сүрэхтэниитэ буолла. Поэт бэйэ-тин хоһоонун аатынан ааттаммыт кинигэни хо-мулан онорбуттар: С.А. Попов-Сэмэн Тумат, В.И. Иванов, поэт үөрөспит уола, суруйааччы уонна Иван Романович балта Р.А. Иванова. Кичигэ сүрэхтэниитигэр буолбут көрсүһүүгэ истин-иһирэх ахтылар кэннилэригэр, Иван Петров ырыа буолбут хоһооннорунан туруоруллубут кизн программалаах концерты бары доһуһа-астына көрдүбүт.

Биһиги учууталытын бары да билэрбитин-эн уонна Сэмэн Тумат этэринэн, «үтүөкэн да кичини сүгүн-саҕын сырытыннарбатахтар, бэр-тэххэй да поэты тууйа-хаайа сатаабыттар». Ол эрээри кичи төһө да хара балыырга түбөһөн эрэйи-кыһалдыны эгэриин тэллэр, сору-муну көрүстэр дьонно-сэргэбэ убаастабылын, олох-хо тардыһытын, төрөөбүт сиригэр-уотугар, дойдутугар тапталын сөвүрүшпэтээ. Очтооһу ыччат билиигэ-көрүүгэ тардыһытыгар күүһүн-уоһун харыстаабакка биэрэн бөбө ук-улаат уурбута. Онон дьонугар-сэргэтигэр үтүөнү эрэ онорбут Иван Романович Петров сырдык аата көлүнэттэн көлүнэбэ уос номоҕо буолан, умнуллубакка өрүү ааттана туруоҕа.

Иннокентий ИВАНОВ

бастаабыт оонньооччу ылла. Би-риистээх миэстэлэргэ тикси-биттэртэн ураты итинник быра-абы ыллылар: Д.И. Филиппов (Хам.), Н.Н. Ноев (Нам), Н.К. Со-ловьев (1 Хом.), Н.Е. Колосов (Нам), Г.Г. Диодоров (Нам).

Дьахталларга буолбут че-мпionaкка маастар Р.Н. Егорова кими да илиилээх-атахтаах онорбокко холкутук бастаата. Иккис миэстэни Нам 1 N-дээх оскуолатын 11-с кылааһын үөрэ-нээччитэ, маастарга кандидат Ньургяна Гаврильева ылла. Эмиэ Намтан маастарга канди-дат М.Г. Алексеева үһүс миэс-тэбэ тигистэ.

Күрэхтэһиилэри үрдүк ка-тегориялаах судьуйа А.Н. Со-фронов салайааччылаах судей-скай коллегия тэрээһиннээхтик ытта.

Г. ЭВЕРСТОВ

Дубат

ЧЕМПИОНУ БЫҔААРЫСТЫЛАР

Олунньу сагатыгар нуучча дубатыгар эр дьонно чемпио-ну быһаарар үрдүкү лигаҕа тах-сыы иһин полуфинал күрэхтэ-һиигэ буолла. Онуоха 34 дубат-чыт кириспититтэн 8 бастыһына Н.Н. Ноев, Г.Г. Дио-доров, Н.К. Соловьев, И.И. Дани-лов, А.М. Матвеев, В.Г. Бандеров, Д.И. Филиппов, Д.В. Бугаев че-мпionу быһаарар күрэхтэһиигэ кириспэр бырааптаммыттар.

Олунньу 12-14 күннэригэр улууска 2010 сылга нуучча ду-батыгар чемпиону быһаарар күрэхтэһии ытытылынна. Манна барыта 14 дубатчыт оонньоото. Саппаас оонньооччулартан гим-

назия 7-с кылааһын үөрэнээч-читэ, маастарга кандидат Айтал Сивцев кириспэ. Тыһааһына-ах кирисии түмүгэр норуоттар икки ардыларынааҕы маастар В.И. Прокопьев кими да туту-һуннарбакка соҕоһот тэһнэһи-илээх улуус чемпиону аатын ылла. Киниттэн 1 очконан хаал-быт 1 Хомустаах нэһилигэтин уопуттаах оонньооччута, маас-тарга кандидат И.И. Лавренть-ев иккис буолла. Маастарга кан-дидат Г.Д. Местников (Хамаҕат-та) 10 очколанан 3-с бириистээх миэстэбэ тигистэ.

Эһиилги чемпиону быһаарар финалга оонньоур быраабы 8

Балаһаны редакция,
«Ленские зори» ХЭО, булчуттар
уонна балыксыттар улустааһы
обществолара тэрийэн таһаараллар

БИИР ҮТҮҮ СУОЛТАТА

Биир күһүн Алдан төрдүгэр тугунуоктуу, онтон күс көңүллэнэһинэ сааланахпыт дин тэринэн бардыбыт. Төрдүбүт — Ньюкулай, Сэргэй, Уйбаан уонна мин. Син бэркэ балыктаатыбыт, ол кэнинэ күс көңүллэммит түүнүгэр биир кыра күөлгэ киридибит. Миигин тоһуйан ытарга хааллардылар, оттон Ньюкулайдаах Сэргэй көтүтэ бардылар.

Бастаан кириэн олоххо хонулатан үс күһү хаалларда, олуһун дьон астынним. Ол кэнинэ дьонум көтүпүт кустарын биир-биир күөрэтэн түһэртэн истим. Талааха мэхэйдэтэн кустар хата бытаан соҕустук көтөн тахсаллар. Балайда ытыалаабытым кэнинэ дьонум талах быһыһыттан тахсан миигин ыһырдылар. Туран 14 күһү хомуйдум, олуһун дьон үөрдүм, соһуйдум даһаны.

Дьоммор тийибитим чэй өрө хаалбыт Уйбаан ыйыта тоһуйда:
— Хайа Олег, хас кустаннын? Ытаргын ааҕа турдум, орубуна 15-тэ.

Дьоммут кэлэн куспун ааһан бардылар. Ол кэнинэ соһуйуу, сөҕүү-махтайыы, хайһаанын бөҕө буоллулар. Бэйэм итинник табыллан бултуйбуһпугтан соһуйан уонна дьонум омоннаах хайһалларымтан симиттэн саната суох олордум. Онуоха Ньюкулай:

— Хайа бу, Олег, бултуйбут киһи тоҕо тылгыттан маттыһ?

Онуоха эмискэ дьэбэлэниэх санаам кириэн санаарҕаабыт киһилии:

— Ити хайдах биридэ сыһа ытан кэбиспитим буола? — диэчи буоллум.

Дьэ туран Ньюкулайым, үйэтигэр булт бөҕөтүн бултаабыт киһи, соһуйан хараҕа төгүрүйэ түстэ, мэктиэтигэр төтөрү-таары хаамыталаата.

— Тоҕо алдьархайай, тоҕо сүрэй, доҕоттор? Ити үлүгэр ытыттан биридэ сыһытым дьон санаарҕыы олодор, — дии-дии мин диэки сөхпүттүү көрөр. Мин дьэбэлэммитин биллэрбэтим. Уйбааннааһым эмиэ «бу да киһи» диэбитти көрөллөр-истэллэр.

Аһаан-сиэн бүтэн уйутардыы онгостубуппут кэнинэ Ньюкулайыбыт:

— Сарсын Алдан угуор улахан күөлгэ барыахпыт. Онно уу күһа элбэх диһиллэр. Дьэ, онно баран көрүлүөхпүт.

Бары сэргийи түстүбүт. Сарсыныгар өрүспүтүн мотуорканан турсаан ара бэрэбиэстэнэн күөлбүтүгэр тийдибит. Дьонум түргэн үлүгэрдик эрэйинэ онгочо үрдүрдилэр да миигин күөл ортогугар салайан кэбиситилэр. Эрдинэн күөл ортогугар начаас тийдим, манна тыала сүр эбит. Дьонум күөл кытытынан ыта-ыта хаамыстылар. Кустар куотан күөл ортогун былдыһаһаллар.

Мин ытан субурут да субурут, күс харса суох анһан кириэ турар. Долгун олус мэхэйдири, онгочом биир кэм эргичинири. Биир да күһү таппатым, кыһыы бөҕө. Ол ытыалыы сырыттаһына дьонум хаһытаан ыһырдылар. «Бай, дьоннорум былааннара уларыйда быһылаах», — дьон саны-саны биэрэк диэки эрдиним.

Биэрэккэ тиксээппин Ньюкулайым утары сүүрэн кэллэ:
— Уолаттаар, кэлин-кэлин! — дьон дьонун ыһыртыыр. Бары сүүрэн кэлэн онгочом көрөллөр... Мин биир умсаахтаах тахсан кэлэбин. Дьонум күлэн мүчүннэхэллэр.

— Хайа доо, дьэ ытыы бөҕө буоллун дии. Мин кыра онгочо сөп буолар күс ытылынна дьон ыһырдым эбээт, онтум баара... Ньюкулай олус кэлэйбитти тугунна.

— Онтон... Тыал-куус, долгун бөҕө дии, — мин ботугуруубун. — Соҕотох киһи кыһаан ыһпат эбит.

Уйбааннааһым күлсэллэр, Ньюкулай буоллаһына:
— Дьэ, бу сырыһа хайаан биридэ таппытым буола дьон толкуйдаа, — диэчи буолла.

Ол да буоллар киһи иһигэр итинник мучумаанча элбэх күһү таппатахпын билэр буолуохтаах тынан баран, түөрт уонча ытыгыта биир эрэ умсаах дьон...

Е. КОЛЕСОВА, Никольская

Саха киһитэ булка-алка кыттан сиргэ-уокка, өрүскэ-күөлгэ сылдыар буолла да, араас түбэлтэлэргэ, моһол-лорго, оннооһор олоһун да сылдыаһа кэмнэрэ, түгөн-нэрэ кэллэхтэринэ, киһи са-табыла, холкута, эрэйи-муну да эр санаалаахтык көрсөрө, бар дьонугар тапта-ла, олоххо тардыһыта көмөлөһөн, алаһа дьэтигэр, бар дьонугар тыыннаах, өтгүк харалаах, иһи тугуу-даах тийэн кэлэр.

Биир бэйэм эһэбин, арабын кытта кыра эрдэх-питтэн батыспыт киһи «уоту-ууну» аастым-ааста-тым ини, арай «алтан турба-ны...».

Ыччакка туһалаах бу-луо баар, айылҕаны көрө-билэ сатыахтара дьон аһы-ах түбэлтэни билиһиннэри-им. Үс ыал аһатын айылҕа ханнык күүстэрэ үүтээннэ буруоттан тумнастан, уокка умайан былдаһыта былды-наахтарын быһаабыттарын туһунан...

БАСТАКЫ ТҮБЭЛТЭ

Саас. Анды көңүлэ. Ол саһана учууталлы-быын. Бит Миитэрэй уолунаан Стастын «Хара Соболооххо» Кэңкэмэ үрэйин күөлүгэр андылыы ба-артара икки хонно. «Тахсар буолаһына тийэр», — диэбитэ уйулдабын көтүтэн кэбистэ, булт абылана тэһитэ кэһин олодор да, туру-орар да суох буолла. Бииргэ үлэ-лири учуутал уолаттары тылбар киллэрэн барар буоллубут. Мин уонна Сидоров Афанасий Афа-насьевич одинарка «Планета-2» мотоцикллаахпыт, онтон омок тылын учуутала Данилов Васи-лий Трифонович фондаҕа (оһолору кытта оттоон) ылбыт сабыс-саһа «Юпитер» мотоцик-ларынан аттаннабыт.

Андылыы барар үөрүүгэ үгүс толкуйа суох улахан суо-лунаан «Орһоньор аартыһын» ту-туппуппут улахан сыһыстары буолбут. Саас сир иригэ лесо-возтар тоһута кэһин кэбиспит-тэрэ киһи сылдыбат онорбуттар. Бэрт эрэйинэн мотоциклары биһиги миинэн дуу, эбэтэр мотоциклары биһиги миини көлүнэн дуу, бэрт эрэйинэн үс көс сири күһү быһа айаннаан б ч. саһана күөл соһуруу атаһар аарыма тиит аттыгар тохтоон, дьэ тыын ыллыбыт.

Бинокллан көрбүтүм Ми-итэрэйдээх аттара өттөнөн аһыы сылдыаллар, харыаллара күөл чуумпу ньууругар бу бачыгы-раһан олоролор. Бэйэлэрэ дур-даҕа бааллар бадахтаах. Эбэбит собото ыы сылдыар, икки агы

арахсан илим түһэрибит. Төннөн иһэн бастакы илимми-титтэн 30-ча собону араардым. Эбэбит бэристэ, киһээнги күөс баар. Дьонум тахсыбыттарыгар: «Миитэрэйдээһи баран мэхэй-дээһиэбин, бу түүн бэйэлэрэ олордуннар, баран Кондаков үүтээнигэр хонуоһун. Биир үрүксээктээх өйүнү ыһын, са-алар уоннааһы мал манна хаал-лыннар», — дьон дьаһайдым. 1 биэрэстэ сири өр ғынахпыт дуо, бу тийэн кэлибит. Таһыр-дья оллоонго уот оттон чэй өрдүбүт, мин собо ыраастаан үс үтэһэзэ балык үөлүм. Уолаттар үүтээн оһоһун отуннулар. Сай-ыһын манна «Боссоой» полумех-звенота оттуур. Үүтээн иһэ-таһа хомуллубут, молюковоз бааһар аһарынан уулаах.

Уоппугун арыһылаах аладь-ынан аһатан, алһаан остуолбу-тутар олоһон ону-мань сэхэргэ-һэ-сэхэргэһэ аһаатыбыт. Дьо-нум төрт арыһыны испэт дьон. Онон соҕотох киһиэхэ көҕө суох. Аһаан ортолоон эрдэхпитинэ чагдаттан муус манан куруппа-аскы бэбээрбитинэн уоппуг ат-

КИСТЭЛЭН КҮҮСТЭР

тыгар кэлэн түстэ уонна бэбээр-рэ-бэбээрэ умуллан эрэр кыһыл чоһунан көрө сыгар уоппуг тула хаста да эргийдэ. Харбыланыы кытаанаһа... Арба, саалар хаал-лылар этэ дуу? «Ити куһаҕан биһкэ куруппааскы уокка кэлэн түһэр», — дьон хаһан эрэ исти-биһин дьоммор тиэрдээчи бу-оллум.

Сааскы салгыһы ырааһа, уу-чуумпу күһү кытара кириэн эрэр, бэстэр төбөлөрө кытарымтыһан көстөллөр. «Чэ, уолаттар кириэн кыратык сыһына түһүбүтүн, сарсын күһүнэри-түүннэри сэр-гэх сылдыаһыт», — дьон бу-олла. Баһылай күс түүтэ, Охо-ноһой куобах тириитэ спаль-никтаахтарынан, мин аһардас телогрейкалааһынан, сотору чучунаа курдук буолуохтааһым туһунан хаадыһаһан баран хаптайдьыт. Таһаһы-сабы ку-урда ыһа таллаан баран, халһаны 200 мм тоһоһон онгоруллубут күрүчүөгүнэн хатаан баран, на-араһа оһох аттыгар сытаат утуй-ан хааллым. Уубут ортолоон эр-дэһинэ бадахтаах, ааммыт тыа-стаах баһайтык аһыла биэрдэ да, улахан баһайы, хара бараан киһи наара аттыгар баар буола түстэ уонна атаһыттан тардан сиргэ түһэрдэ: «Мантан бара тардын!» — дьон кэһиэхтээх

куолаһынан улахан баһайтык саһараат тахсан барда. Олоро биэрдим, оһох тулата уот кыгы-астар, наара тэллэх ото умайан эрэр. Үүтээн иһэ ыыс-быдаан, аанһа ыстанан тийидим, хатаа-һыннаах, арыһа баттаатым. Дьоммун ыһсал бөһөнөн тарды-алаан туруораат, таһырдыны былдыастыбыт.

Баах иһиттэн ууну бас да бас ғынан, харса суох үлэлээн, ти-ритэн-хорутан, дьэ уоппугун умулларан үүтээн тийһаан «һуу» ғынныбыт.

Күммүт саһа кытара тахсан эрэр. Хомунан күөлбүтүгэр ат-танныбыт. Саа тыһаа иһиллибэт, илимнэрбитин эһэ киридибит. Мин уруттан кэлиим, илим-нэрбин тиитим алын мутугар куурда ыһаан, онгочобун тыһ-нын таһааран хаатыгар симтим.

Уолаттарым саһалара күөлгөн иһиллэр. Собобун куул-лаан баран, кырдалга тиэрэ түһэн сыттым. Халлаанһа бир да быллыт суох, күһ уота олус бэркэ сыһыгар. Устунан нукта-ан бардым. Арай үрэх үрдүнэн мин диэки кур оту тыастаахтык

сурдурбатан киһи хааман кэл-лэ. «Дьуолка! Ба-һылай киһитигэр онгочо тутуспа-ка, күс ытаары үрэйи батан кэл-лэһэ». Киһибин мөһөөрү олобо би-эрдим, хайыс-тым... ким да суох! Арай эһиним кэ-

дэһнээтэ, кэтэһпиттэн көхсүм устун тыһыны дьырылаан бар-да. Саабын харбаан ылаат, ойон турдум да, үөс-батааскы суох, күөл диэки ууну кэһин дьуру-луйдум.

Уолаттарын көрөн дьэ уос-куйдум. Куттаммышпын дьом-мор биллэрбэккэ буола сатаа-тым. Хомунан, собобутун үс мо-тоциклга ыһдыһаан баран «миигин батыһын» диэт Собо-һут, Дьарыһнаах суолунан дьы-эн диэки түһэ турдубут. Ол са-һана ити дойду суолун-ийһин билбэт буоланнар, Намныыр трассаһа кэлэн баран уолатта-рым соһуйдулар. «Ээ, муһан сыһа суолу туппуппун», — дьон куотуннум.

Дьэбэлэтибит. Афанасий аһатыгар Малакыһаһа оһонь-орго кэпсээбиппэр: «Ол аһа араһа чыһаабыт, сөһкө булта-абакка төттөрү кэбиккиит. Аһа-ра бааркыт буоллар, бөрүкүтэ суох быһылаан буолуо этэ», — дьон оһоньор түмүк онгордо. Баһылай биһиги ханнык күүстэр араһа чыһаан уокка былдыһамакка дойдубутугар этэһнэ кэбиппитин, хайдах да быһаарар кыһа суох саната-инэтэ суох дьэбэлэтибит.

Федор НОВОГРОДОВ,
I Хомустаах

БАЙАНАЙА ТОСХОЙДУН!

Булчут киһи уһун сылларга мунһууллубут мунгура били-бэт дириг силистээх-мутукта-ах мындыр сырыһыларымтан быһкааны эмги тутан билиһин-нэрдэххэ манньк. Модукка биир кэмнэ аатырбыт-сураһыр-быт Куһуһама Бырдыһаана булчукка биһиги Бүөтүр Күүһэйһитин үрэн-тэбэн тий-эн сэхэргэһэ сылдыбыттаах-пыт. Ол сырыһыбыт сэтгэтэ эс-тэр тиэкэ (тозовка) сааны көрө дьон. Куһуһама бултугар саата кылгас тимиридээх, маһаһаһа, сып-сап курдук чоһуллубут, илдэ сылдыарга тэттик тэри-лит эбит этэ. Маны хаһаайына Ере-менко генерал бэлэхтээбит кыра калибрдаах (0,6 мм) халын уһун уостаах бинтиэкэтигэр 1948 сыллааһа Новосибирскайга сылдыһа атаһастыһа үһү.

Быһырыһын саас Модукка бара сылдыһаммын Куһуһама Куһу-мич уола сорсуһаах кадровай булчут Иван Протодейконов биир бөрөнү бултуйбутун туһу-нан нэһилиэк баһылыга В.В. Осипов кэпсээбитин истибитим. Уйбаантан ыһыталаһан билби-тим манньк эбит... Киһи күлүн тутар 16 күһүгэр дуоһаар бы-һыһытын Болбук күөлүн тама-

бар үс хапкааны бөрө туртаһы тарпыт сиһгэр иитэн хааллар-быт. Онтон биирдэһингэр кыыл

инһэн олоһоругар түбэспит, са-ата суох эбит. Дьэтигэр тий-эн хомунан бэһиэ буолан эргил-либиттэригэр бөрөлөрө хапкаан сыһабын маска эрийэн баран инһэн олоһоругар тийибитэр. Ону видеокамераһа устан баран дьоһулааһыттар икки-үс саас-таах эдэр, көтөх атыыр кыыл буолбут.

Тыһа хаһаайыстыһаһын уп-равлениета булчукка 100 литэ-рэ бензин биэрбиттэр. Иван Куһуһама манна эһэн андаатар уу элбэх буолан чыһаас уулаах, ордук уот сиһит сири сады-рыһынын уутугар олоһон хайы-арыһытын, эһиһаһаһаар булда мөлтөх буолуон кэспиир. Атын бултарган солондо суоһун кэри-этин, ол оннугар кутуйаһ мэнэ-эктээн саһыл ылаһ-ылаһ баа-рын аһына.

Киһи дуоһаар быһыһытын түөрт саһылы туттарыахтаах былаһанын толорбут. Кэһники 10 сьл булт сезонугар 40-ча саһы-лы контраһынан бултаан тут-тарбыт.

Уйбаан бултугар ыһырын иһи-гэр биир улахан бөрө баарын, араһыһатын кэспээтэ. Бу өлөрбүт бөрөтэ иккиттэн биир-дэрэ буоларын быһаарда.

Мин санаабар, мантан антаһ дьон олоһор сириттэн (Модут-тан Болбук күөлэ көстөн эрэ ордук тэһиччи) ырааһаһаһа ити бөрөлөрү соһуоһаар сөһ этэ. Иккис эдэр бөрө тыһыһа сэрэй-иллэр. Ол иһин кырдыһаһа аты-ыр бөрө ити эргиттэн ырааһаһа, ууһуулаһа сабаһаланар. Оччо-тугар булчут Уйбаанһа байа-найа тосхойоругар баһарынар.

БЫДЫ Дьөгүөр

Понедельник, 22 февраля

06.00 Новости
06.10 Мультфильмы
06.40 Х/ф «Максим Перепелица»
08.30 XXI зимние Олимпийские игры в Канаде. Конькобежный спорт. Хоккей. Сборная Канады - сборная США. Фристайл
12.10 XXI зимние Олимпийские игры в Канаде. Фигурное катание. Спортивные танцы. Оригинальный танец
14.50 Х/ф «Впервые замужем»
16.40 Х/ф «Заговор маршала»
19.30, 21.15 Достояние республики
21.00 Время
22.50 Х/ф «Гордость и предубеждение»
01.00 Х/ф «Человек, который упал на землю»
03.10 Детективы
03.40 XXI зимние Олимпийские игры в Канаде. Лыжные гонки. Командный спринт до 06.00

Вторник, 23 февраля

06.00 XXI зимние Олимпийские игры в Канаде. Лыжные гонки. Командный спринт. Полуфиналы и финалы. Продолжение
07.00 Х/ф «Мерседес» уходит от погони»
08.30, 14.30 Т/с «Десантура»
09.45 XXI зимние Олимпийские игры в Канаде. Фигурное катание. Спортивные танцы. Произвольная программа. Фристайл
21.00 Время
21.15 Т/с «Снайпер. Оружие возмездия»
22.10 Х/ф «Офицеры»
00.00 XXI зимние Олимпийские игры в Канаде. Фигурное катание. Спортивные танцы. Произвольная программа
01.50 Х/ф «Идеальный мужчина»
03.20 Д/ф «Таинственные джунгли»
04.20 Детективы

Понедельник, 22 февраля

11.00, 03.00 На XXI зимних олимпийских играх в Ванкувере. Прямая трансляция
16.30, 02.15 Дневник XXI Зимних Олимпийских игр в Ванкувере
17.15, 00.00 Вести.ру
17.25, 00.10 Вести-Спорт
17.40 Керлинг. Женщины. Россия - Япония
18.40 Конькобежный спорт. Женщины. 1500 м
19.40 Хоккей. Мужчины. Канада - США
21.20 Бобслей. Мужчины. Двойки
22.20 Биатлон. Масс-старт
00.25 Хоккей. Мужчины. Россия - Чехия

Вторник, 23 февраля

11.00, 03.00 На XXI зимних олимпийских играх в Ванкувере. Прямая трансляция
16.30, 02.15 Дневник XXI Зимних Олимпийских игр в Ванкувере
17.15, 00.00 Вести.ру
17.25, 00.10 Вести-Спорт
17.40 Керлинг. Женщины. Россия - Китай
19.35 Прыжки с трамплина
21.10 Фристайл. Мужчины. Лыжная акробатика
22.10 Хоккей. Женщины
00.25 Лыжные гонки. Командный спринт

Среда, 24 февраля

05.00 Доброе утро
06.00 XXI зимние Олимпийские игры в Канаде. Хоккей. Стыковые матчи. Лыжное двоеборье. Фристайл
12.20 Участок
13.20 Детективы
14.00 XXI зимние Олимпийские игры в Канаде. Хоккей. Стыковой матч
16.30 Т/с «Обручальное кольцо»
17.30 Т/с «Спальный район»
18.20 Давай поженимся!
19.10 Т/с «След»
20.00 Жди меня
21.00 Время
21.30 Т/с «Снайпер. Оружие возмездия»
22.20 Д/ф «Вторая жизнь»
23.30 Д/ф «Наказание талантом»
00.20 Х/ф «Вне поля зрения»
02.10 Х/ф «Гильотина»

Четверг, 25 февраля

04.20 Проекторперисхилтон
05.00 XXI зимние Олимпийские игры в Канаде. Хоккей. Четвертьфинал. Горные лыжи
12.00, 18.00, 00.00 Новости
12.20 Участок
13.20, 04.00 Детективы
14.00 XXI зимние Олимпийские игры в Канаде. Хоккей. Четвертьфинал
16.30 Т/с «Обручальное кольцо»
17.30 Т/с «Спальный район»
18.20 Давай поженимся!
19.10 Т/с «След»
20.00 Пусть говорят
21.00 Время
21.30 Т/с «Снайпер. Оружие возмездия»
22.20 Человек и закон
23.20 Интересное кино
00.10 Х/ф «Морпехи»
02.30 Х/ф «Земля мертвых»

Пятница, 26 февраля

05.00, 07.05 Доброе утро
06.00 XXI зимние Олимпийские игры в Канаде. Лыжное двоеборье. Керлинг
07.00, 09.00, 15.00, 18.00, 00.00 Новости
09.20 Контрольная закупка
10.00 XXI зимние Олимпийские игры в Канаде. Фигурное катание. Женщины. Произвольная программа
14.00 Другие новости
14.20 Понять. Простить
15.20 Т/с «Обручальное кольцо»
16.20 Т/с «Спальный район»
16.50 Федеральный судья
18.20 Давай поженимся!
19.10 Т/с «След»

Среда, 24 февраля

11.00, 03.00 На XXI зимних олимпийских играх в Ванкувере. Прямая трансляция
16.30, 02.15 Дневник XXI Зимних Олимпийских игр в Ванкувере
17.15, 00.00 Вести.ру
17.25, 00.10 Вести-Спорт
17.40 Конькобежный спорт. Мужчины. 10000 м
18.40 Керлинг. Женщины. Россия - Канада
20.10 Хоккей. Мужчины. Плей-офф
22.00 Фигурное катание. Женщины. Короткая программа
00.25 Биатлон. Женщины. Эстафета. 4 x 6 км

Четверг, 25 февраля

11.00, 03.00 На XXI зимних олимпийских играх в Ванкувере. Прямая трансляция
16.30, 02.15 Дневник XXI Зимних Олимпийских игр в Ванкувере
17.15, 00.00 Вести.ру
17.25, 00.10 Вести-Спорт
17.40, 22.10 Хоккей. Мужчины. 1/4 финала
19.30 Фристайл. Женщины. Лыжная акробатика
20.25 Бобслей. Женщины
21.10 Конькобежный спорт. Женщины. 5000 м
00.25 Лыжные гонки. Мужчины. Эстафета. 4 x 10 км

Пятница, 26 февраля

11.00, 03.00 На XXI зимних олимпийских играх в Ванкувере. Прямая трансляция
16.30, 02.15 Дневник XXI Зимних Олимпийских игр в Ванкувере
17.15, 00.00 Вести.ру
17.25, 00.10 Вести-Спорт
17.40 Керлинг. Женщины. 1/

20.00 Пусть говорят
21.00 Время
21.30 Т/с «Снайпер. Оружие возмездия»
22.20 Х/ф «Свидание в слепую»
00.10 Х/ф «Слезь на дно»
01.10 Х/ф «Бей и кричи»
02.10 Х/ф «Бей и кричи»
03.40 Детективы
04.20 XXI зимние Олимпийские игры в Канаде. Биатлон. Мужчины. Эстафета

Суббота, 27 февраля

05.00 XXI зимние Олимпийские игры в Канаде. Биатлон. Муж. Эстафета. Продолжение
06.00 Доброе утро
08.00 XXI зимние Олимпийские игры в Канаде. Горные лыжи. Конькобежный спорт. Керлинг
09.30 Малахов +
10.30 Модный приговор
11.30 Контрольная закупка
12.00, 15.00, 18.00 Новости
12.20 Участок
13.20 Детективы
14.00 Другие новости
14.20 Понять. Простить
15.20 Т/с «Обручальное кольцо»
16.20 Т/с «Спальный район»
16.50 Федеральный судья
18.20 Криминальные хроники
18.50 Поле чудес
20.00 Пусть говорят
21.00 Время
21.30 Проекторперисхилтон
22.00 Большая разница
23.50 Х/ф «Ливень»
01.20 Х/ф «Микибо и я»
02.50 Х/ф «Гвоздоед»
04.50 Д/ф «Индецц, прячущий свое имя»

Воскресенье, 28 февраля

05.50 XXI зимние Олимпийские игры в Канаде. Бобслей. Сноуборд. Фигурное катание. Показательные выступления
12.00 Новости
12.10 Пока все дома
13.00 Д/ф «Две славы солдата и актера»
13.50 Х/ф «Трое мужчин и маленькая леди»
15.30 Х/ф «Экипаж»
18.10 Д/ф «Анастасия Вертинская. Бегущая по волнам»
19.10 Две звезды
21.00 Воскресное Время
22.00 Мульт личности
22.30 Т/с «Остаться в живых»
23.20 XXI зимние Олимпийские игры в Канаде. Фигурное катание. Показательные выступления
01.50 Х/ф «Напролом»
03.50 Т/с «Акула»

2 финала
18.45, 00.25 Лыжные гонки. Женщины. Эстафета. 4 x 5 км
20.00 Лыжное двоеборье
21.10 Хоккей. Женщины. Финал
23.00 Фристайл. Мужчины. Лыжная акробатика

Суббота, 27 февраля

11.00, 03.00 На XXI зимних олимпийских играх в Ванкувере. Прямая трансляция
16.30, 02.15 Дневник XXI Зимних Олимпийских игр в Ванкувере
17.15, 00.00 Вести.ру
17.25, 00.10 Вести-Спорт
17.40 Сноуборд. Женщины. Параллельный слалом-гигант
19.15 Бобслей. Четверки
20.45, 00.25 Хоккей. Мужчины. 1/2 финала
22.35 Биатлон. Мужчины. Эстафета. 4 x 7,5 км

Воскресенье, 28 февраля

11.00 На XXI зимних олимпийских играх в Ванкувере. Прямая трансляция
16.30 Дневник XXI Зимних Олимпийских игр в Ванкувере
17.15, 00.00 Вести.ру
17.25, 00.10 Вести-Спорт
17.40 Сноуборд. Мужчины. Параллельный слалом-гигант
19.00 Горнолыжный спорт. Мужчины. Слалом
20.00 Конькобежный спорт. Командная гонка преследования
21.00 Лыжные гонки. Женщины. Масс-старт. 30 км
22.30 Бобслей. Четверки
00.25 Хоккей. Мужчины. Матч за 3-е место
02.25 Лыжные гонки. Мужчины. Масс-старт. 50 км. Прямая трансляция
05.00 а XXI зимних олимпийских играх в Ванкувере

Понедельник, 22 февраля

05.20 XXI зимние олимпийские игры в Ванкувере. Хоккей. Мужчины. Россия - Чехия. Прямая трансляция
07.40 XXI зимние олимпийские игры в Ванкувере. Биатлон. Масс-старт. Женщины
08.30 Х/ф «Дом, в котором я живу»
10.30 Х/ф «Мы из будущего»
14.00, 20.00 Вести
14.15, 20.20 Т/с «Последний кордон»
22.35 Х/ф «На крыше мира»
00.35 Х/ф «Консервы»

Вторник, 23 февраля

05.50 Х/ф «Кадеты»
10.05 Х/ф «Честь имею!»
14.00, 20.00 Вести
14.15 Аншлаг
16.15 Х/ф «Приказано уничтожить. Операция «Китайская шкатулка»
20.20 Праздничный концерт, посвященный Дню защитника Отечества
22.10 Х/ф «Антидурь»
00.05 Х/ф «Баллистика»
01.50 Х/ф «У самого синего моря»

Среда, 24 февраля

04.10 XXI зимние олимпийские игры в Ванкувере. Биатлон. Эстафета. Женщины. Прямая трансляция
06.00 Утро России
09.05 Д/ф «Поющее оружие. Ансамбль Александрова»
10.00 Т/с «Срочно в номер - 2»
11.00, 14.00, 17.00, 20.00, 20.30 Вести
11.30, 14.30, 17.30 Вести-Москва
11.50 Т/с «Тайны следствия»
12.45 Т/с «Территория красоты»
13.40, 17.50 Дежурная часть
14.50 Т/с «Вызов»
15.45 Суд идет

22 февраля, понедельник

17:00 «Геван»: Человек из легенды... (Снайпер И.Н. - Кульбертинов)
17:30 «Ылал - абатынан»
17:45 «Түбүктэр, түмүктэр»: Ычат сылын түмүктэрэ («Өлөөн» ТВ)
18:15 «Солдаты Отчизны»
18:50 «Күнчээн»: Айыы оҕото
19:05 Рабочая поездка Президент РС(Я) В.А.Штырова в Чурапчинский улус
19:35 «Харах дьалгыар»: Армия - ытык ис. Ток-шоу
20:35 «Эргимтэ»
20:50 «Сарыал»: Размышления о театре. К 90-летию театра им. А.Пушкина
21:20 «Журавли над Ильменем» I ч.
22:20 «Сүрэхпин эрээн абабын...» Семен Ченянов айар кизэһэтэ (по спутниковой системе распространения)

23 февраля, вторник

17:00 «Полярная звезда»: Якутия. Во имя Великой Победы
17:30 «Эр киһи эрэлбит, уол оҕо кэскилбит»
17:45 «Холумтан»: Олох оҕоһун Бүлүү» ТВ)
18:15 «Күнчээн»: Ымыычаан
18:30 «Чэигэн»: о кардиохирурге П.И.Захарове (по спутниковой системе распространения)
19:25 «Мэнэ спорт»
19:55 «Бизнес-формула»
20:10 «Байанай»
20:40 «Простые истины»
21:10 «Журавли над Ильменем» II ч.
21:45 «Ый ымыыта» Ый кыына-Варя Ларионова концерта

16.30 Т/с «Кулагин и партнеры»
18.00 Т/с «Ефросинья»
19.00 Т/с «Слово женщине»
20.50 Спокойной ночи, малыши!
21.00 Т/с «Сивый мерин»
21.55 Х/ф «На войне как на войне»
23.45 Вести+
00.05 Х/ф «Кровь невинных»

Четверг, 25 февраля

04.00 XXI зимние олимпийские игры в Ванкувере. Лыжный спорт. Эстафета. Мужчины. Прямая трансляция
09.05 Д/ф «Дом, в котором он живет. Владимир Земляникин»
10.00 Т/с «Срочно в номер - 2»
11.00, 14.00, 17.00, 20.00, 20.30 Вести
11.30, 14.30, 17.30 Вести-Москва
11.50 Т/с «Тайны следствия»
12.45 Т/с «Территория красоты»
13.40, 17.50 Дежурная часть
14.50 Т/с «Вызов»
15.45 Суд идет
16.30 Т/с «Кулагин и партнеры»
18.00 Т/с «Ефросинья»
19.00 Т/с «Слово женщине»
20.50 Спокойной ночи, малыши!
21.00 Т/с «Сивый мерин»
21.55 Х/ф «Таинственная река»
00.35 Вести+
00.55 Горячая десятка
02.00 КИНО
03.55 XXI зимние олимпийские игры в Ванкувере. Лыжный спорт. Эстафета. Женщины. Прямая трансляция

Пятница, 26 февраля

09.05 Д/ф «Другие берега Анастасии Вертинской»
10.00 Т/с «Срочно в номер - 2»
11.00, 14.00, 17.00, 20.00, 20.30 Вести
11.30, 14.30, 17.30 Вести-Москва
11.50 Т/с «Тайны следствия»
12.45 Т/с «Территория красоты»
13.40, 17.50 Дежурная часть
14.50 Т/с «Вызов»
15.45 Суд идет
16.30 Т/с «Кулагин и партнеры»

24 февраля, среда

06:00 «Аатырбыт бөҕөс Илья Кондратьев» («Хангалас ТВ») (по г.Якутску)
06:50 Утренняя зарядка (по спутниковой системе распространения)
07:00 «Новый день»
17:30 «Служба 02»
18:00 «Саха сирэ»
18:15 «Как мы живем»: Неоронгринская птицефабрика
18:45 «Күнчээн»: Күлүмэн. Тэттик киинэ
19:00 «Якутия»
19:15 «Правоведь»
19:45 «Социум» прямой эфир
20:30 «Саха Сирэ — Якутия»
21:05 «Тыа сирэ»
21:35 «Аал-луук мас»: Авксентий Мординов туһунан иһирэх тыл (по спутниковой системе распространения)
22:05 «Саха Сирэ — Якутия»

25 февраля, четверг

06:40 «Золотые мгновения якутского спорта» (по г.Якутску)
06:50 Утренняя зарядка (по спутниковой системе распространения)
07:00 «Новый день»
17:30 «Полярная звезда»: Якутия. Во имя Великой Победы
18:00 «Саха сирэ»
18:15 «Улэ кийитэ» («Боробон» ТВ)
18:45 «Күнчээн»: Кэрэ биһигэ
19:00 «Якутия»
19:15 «Диалог с властью»
20:00 «Якутия лицом к миру»
20:30 «Саха Сирэ — Якутия»
21:05 «Однажды вечером»
22:05 «Саха Сирэ — Якутия»

26 февраля, пятница

06:25 «Түөрүбүм түспүт төрөөбүт Булүүбэр...» («Панорама» ТВ) (по г.Якутску)
06:50 Утренняя зарядка (по спутниковой системе распространения)
07:00 «Новый день»
17:30 «Геван»
18:00 «Саха сирэ»
18:15 «Среда»: Песней

18.00 Т/с «Ефросинья»
19.00 Т/с «Слово женщине»
20.50 Спокойной ночи, малыши!
21.00 Т/с «Сивый мерин»
22.40 Вести+
23.00 Х/ф «Блэйд - 2»
01.10 Х/ф

Суббота, 27 февраля

05.00 XXI зимние олимпийские игры в Ванкувере. Хоккей. Мужчины. 1/2 финала. Прямая трансляция
09.05 Мусульмане
09.15 Мой серебряный шар
10.10 Т/с «Срочно в номер - 2»
11.00, 14.00, 17.00, 20.00, 20.30 Вести
11.30, 14.30, 17.30 Вести-Москва
11.50 Т/с «Тайны следствия»
12.45 Т/с «Территория красоты»
13.40, 17.50 Дежурная часть
14.50 Т/с «Вызов»
15.45 Суд идет
16.30 Т/с «Кулагин и партнеры»
18.00 Т/с «Ефросинья»
19.00 Т/с «Слово женщине»
20.50 Спокойной ночи, малыши!
21.00 Субботний вечер
22.40 Х/ф «Приказано уничтожить»
01.15 Х/ф «Кошмар на улице Вязов: Фредди мертв»

Воскресенье, 28 февраля

04.40 XXI зимние олимпийские игры в Ванкувере. Лыжный спорт. Масс-старт. Женщины. Прямая трансляция
06.35 Х/ф «34 скорый»
08.10 Смехопанорама
08.40 Утренняя почта
09.15 Х/ф «Дети без призраков»
11.00, 14.00 Вести
11.10 Неделя в городе
11.50 Городок
12.20 Т/с «Черчилль»
14.20 Вести-Москва
14.30 Д/ф «Две жизни. Онегин Гаджикасимов»
15.25 Смеяться разрешается
17.20 Танцы со звездами
20.00 Вести недели
21.05 Т/с «Дворик»
22.35 Специальный корреспондент
23.35 Х/ф «Отважная»
01.55 Х/ф «Хостел»

жизнь воспеваем... («Томпо» ТВ)

18:45 «Күнчээн»: мультипликационной киинэ
19:00 «Якутия»
19:15 «Парламентский вестник»
19:45 «Аал-луук мас»: Аабар балабан
20:30 «Саха Сирэ — Якутия»
21:05 «Кизэһэлик» аһаҕас эфир
22:05 «Саха Сирэ — Якутия»

27 февраля, суббота

06:30 «Саха спордун умнуллубат түгэннэрэ» (по г. Якутску)
06:50 Утренняя зарядка (по спутниковой системе распространения)
07:00 «Новый день»
17:00 «Филиал НВК в Москве»
17:30 «Тарбаахатын астыаха»
18:00 «Истинг илдьит»
19:00 «Үөрэх эйгэтэ»
19:30 «Саха сирэ. Күнтэн күн»
20:05 «Сардаана»
20:35 «Дворы нашего детства»
21:05 «Экзотика городов Азии»
21:35 «ТВ-спорт»: Хапсагай на призы Романа Цыпандина
22:10 «Саха сирэ. Күнтэн күн»

28 февраля, воскресенье

17:00 «Полярная звезда»
17:45 «Пропеллер»
18:00 «Истинг илдьит»
18:30 «Вестник 01»
18:45 «Ытык дьоммут ылыытаа тыллара». В.С.Яковлев-Далан
19:15 «Уруу алгыһа»
19:30 «Якутия. День за днем»
20:05 «Выбраться из бездн зеленого змия...» (ТВ «Чароит»)
20:20 «Төрүт дорбоон»: кырыыппа
20:50 «Однажды вечером»
21:35 «Экзотика городов Азии»
22:05 «Якутия. День за днем»

ИНФОРМАЦИОННОЕ ПИСЬМО-РАЗЪЯСНЕНИЕ К ПОСТАНОВЛЕНИЮ ПРАВЛЕНИЯ ОТ 24.12.2009 Г. N 156 «ОБ УСТАНОВЛЕНИИ ТАРИФОВ НА ТЕПЛОВУЮ ЭНЕРГИЮ НА 2010 ГОД»

В связи с многочисленными обращениями граждан и органов местного самоуправления по правомерности установления различных тарифов на тепловую энергию на 1 Гкал для населения и зависимости от этажности домов (постановление Правления ГКЦ-РЭК РС(Я) от 24.12.2009 г. N 156) ГКЦ-РЭК РС(Я) повторно разъясняет следующие вопросы:

Данное постановление ГКЦ-РЭК РС(Я) принято с целью обеспечения равного уровня платежей граждан за тепловую энергию вне зависимости от того, в каком доме они проживают. Согласно постановлению Совета Министров Якутской АССР от 22 апреля 1986 г. N 186 «Нормирование расхода тепла и топлива на отопление и горячее водоснабжение зданий в Якутской АССР» в зависимости от этажности дома потребление тепловой энергии на 1 м2 различное, поэтому и тарифы по этажности домов различные.

Однако, если тарифы, утвержденные Постановлением Правления ГКЦ-РЭК РС(Я) N 156 умножить на нормативное количество тепла, то по всем квартирам, имеющим одинаковую площадь, вне зависимости от этажности дома, платеж уравнивается и становится адекватным платежам за 1 м2 при отсутствии приборов учета.

Если бы тариф был установлен на одинаковом уровне, то платежи жителей 1-этажных домов резко повысились бы, что действительно явилось бы нарушением прав граждан.

В соответствии с Постановлением Правительства РФ от 26.02.2004 г. N 109 «О ценообразовании в отношении электрической и тепловой энергии в Российской Федерации» применение льготных тарифов для определенных категорий потребителей допускается при компенсации выпадающих доходов энергоснабжающих организаций. В Республике Саха (Якутия) население оплачивает только треть действительной стоимости тепловой энергии. Разница дотируется из бюджета республики и составляет на 2010 год около 8 млрд. руб. Порядок компенсации выпадающих доходов организациям ежегодно определяется Правительством РС(Я), на 2010 год определен постановлением Правительства РС(Я) от 11.01.2010 г. N 5 «Об утверждении Порядка формирования, распределения и предоставления субсидий из государственного бюджета Республики Саха (Якутия) в целях возмещения затрат или недополученных доходов организациям в связи с государственным регулированием тарифов на коммунальные услуги». То есть в данном случае перекрестного субсидирования (когда за счет одной категории потребителей субсидируются другие) между домами не существует, осуществляется прямое дотирование из бюджета, что не является нарушением законодательства.

Следует отметить, что, как правило, показания приборов учета тепловой энергии меньше нормативного уровня, в особенности по многоэтажным домам, поэтому в конкретном случае платежи населения, проживающего в многоэтажных домах, преимущественно будут снижаться по сравнению с аналогичными домами без приборов учета. Поэтому принято ГКЦ-РЭК РС(Я) установление Правления не противоречит политике стимулирования потребителей многоэтажных домов к установке приборов учета.

А.Б. ВИНУКОВА, первый заместитель председателя ГКЦ - РЭК РС(Я)

Нам улууһун Партизан орто оскуолатын коллективын БЫҢЫРЫЫ СУРУГА

Олох киэн аартыгар куораттың күүһүт убаастабыллаах выпускниктар, араас кэмнэ үлэлээбит учууталларбыт, биер дойдулаахтарбыт, Нам улууһун Партизан нэһилиэгэр «Үтүө дьыала» чэрчитинэн сага оскуола тутуутугар анаан ытыллар «Сага үйүбэ — сага оскуола» марафонна кэлэн көхтөөхтүк кыттаргытыгар ыңырабыт. Өр сылларга туруорсубут бара санаабыт олоххо киирэригэр сэмэй кылааккытын киллэриэххит диэн эрэнибит.

Марафон олунньу 27 күнүгэр 10 ч. Партизан нэһилиэгин «Хомус» киинигэр ыгытыллар, эбэтэр көмөбүтүн манньк счекка ыттаргытыгар көрдөһүбүт:

N 42307810976190022644/48 Сбербанк России с. Намцы 678380, с. Намцы, Намский улус, ул. И. Винокурова, 1

УБААСТАБЫЛЛААХ УЛУУС ОЛОХТООХТОРО! «НАМ» СОВХОЗКА АРААС СЫЛЛАРГА ҮЛЭЛЭБИТ БИЕР ДОЙДУЛААХТАРБЫТ!

Эһигини б.д. олунньу 28 күнүгэр Нэһилиэк күнүгэр ытыллар «Нам» совхоз тэрилбитэ 50 сылыгар аналаах көмө-марафонна актыбынай кыттыны ыларгытыгар ыңырабыт.

5-с төгүлүн ытыллар Нэһилиэк күнүн программата: 11.00 ч. — көмө-марафон

11.00 ч. — Учуутал сылыгар аналаах үөрэх эйгэтін тэрилтэлэрин быыстапката

14.00 ч. — Улуу социальная эйгэҕэ специалисттар кытары аһаҕас «Кэскиллээх кэспэти»

18.00 ч. — «Төрөөбүт түөлбөбит — Бастагы Хомустаах» Нэһилиэк күнүн торжественнай чааһа.

гар ааттаыхтар. Кэргэнэ, оҕолоро, биергэ төрөөбүттэрэ, аймактара

ӨЙДҮҮ-САНЫЫ СЫЛДЬАХПЫТ

Бһиги уолбут, бырааппыт, убайбыт Замятин Владислав Иосифович соһуччу, хомолтоохтук күн сириттэн барбыта б.д. олунньу 23 күнүгэр биер сылын туолар.

Владик 1965 с. ахсынны 15 күнүгэр Нам оройуонун II Хомустааҕар күн сирин көрбүтэ. Кини 1973 с. II Хомустаах 8 кылаастаах оскуолатыгар үөрэнэ кирибит. Владик кыра эрдэбиттэн олус сытыы-хотуу, чоһуу тыллаах-өстөөх оҕо этэ. Оҕо сааһа II Хомустаахха ааспыта, төрөөбүт сирин кини олус таптыыр этэ, ыраах да сиргэ баран олохсуйдар, дойдутун олус ахтар буолан, сылга хайаатар да биердэ эмэтэ кэлэн барара. Биергэ үөрэммит оҕолоро кинини майгыта элэк-кэийин, куруук күлэ-үөрэ сылдырын уонна доһотторугар бэринилээгин иһин олус сөбүлүүллэрэ, таптыылара. Кыра эрдэбиттэн ордук сахалыы кинигэлэри олус тартаран аабыра, онообор аһыы олонорон кинигэ аабырын тохтоппот этэ. Ордук Амма Аччыгыһа «Доботтор», «Алдархай» сэлэнэрин сөбүлүүрү, сэлэн геройдарын туһунан киһи өйүгэр сүбэ ойууланан турар курдук кэрэхсээн кэспирэ, ордук күлүлүөх түгэннэри быһа тарадан бэлиттирэр, ырытара.

Бһиги — биергэ төрөөбүт уолаттар, аҕабыт салалтатынан куска-куобаха сааланап эһитиб. Сиргэ сылдьан эгин араас көрүдүөһү, бэтиэхэни Владик сатаан таһаарар буолар этэ, бэйэтэ даҕаны дьону-сэргэни сэргэхситэр сытыы тыллаах уонна дьээб элээх-хооболоох айылҕатан артыыс этэ. Ол гыннан баран, дыһпахаан оһоһуута кытаанах буолар эбит, кини баара эрэ 43 сааһыгар бу күн сириттэн соһуччүтүк, хомолтоохтук барбыта.

Бһиги күндү киһибит. уолбут, бырааппыт, убайбыт өйбүтүгэр-сүрэхпитигэр куруук тыһнаах буолуоҕа. Аҕата, ийэтэ, убайдара, саҕастара, быраата, кийитэ, балтылара, күтүөттэрэ

КЭРИЭСТЭБИЛЛЭР

Больничкай Александр Григорьевич кулун тутар 2 күнүгэр 1954 с. Нам оройуонун Көбөкөнүгэр Больничкай Григорий Николаевич уонна Харлампьева Мария Игнатьевна дьиз кэргэннэр төрдүс уол оҕонор төрөөбүтэ. Аҕата сааһын тухары колхозка-совхозка ветеринар ийэтэ дьиз хаһаайката этилэрэ.

Александр Григорьевич 1973 с. Нам оройуонугар онус кылаабыт бүртэбит. Икки сүл М.К. Аммосов аатынан совхозка кыһынын эһи аһылыкка өрүс таланы быһыыга, саһынын арыыга тахан оттоһунта зеноводунан үлэлээбит. Үлэлэрин көрдөрүүтэ үчүгэй буолан «Планета» мотоцикл фондатынан наһарадалаабыта. Кини совхозка үлэтир сылларыгар уус-уран самодеятельноска, хапсабайга, остуол тенниһигэр совхозун, бөһүөлүгүн чизин элбэхтэ көмүскээбитэ.

Александр Григорьевич 1976-1977 сс. Забайкальскай уокрууска артиллерийскай чааска үтүө суобастаахтык сулуспаанан кэлбитэ.

1978-1980 сс. совхозна направили-лаан Өлүөхүмэтээзи тыа хаһаайыстыбатын механизациялааһын уонна электрификациялааһын техникумугар үөрэммитэ, үөрэнэн салайар кадр уонна механик идэтин ылбыта. Бу үөрэнэр сылларыгар араас күрэхтэһиллэргэ, самодеятельноска группатын, техникумун ааыттан элбэхтик кыттыбыта. Үөрэнэр группата куруук бастыһнар ааттарыгар сылдыбыта.

Үөрэбин бүтэрэр сылыгар ыал буолан, үөрэммит техникумугар үлэни хаалбыта. Кини уопсайа 12 сыл производственной үлэ маастарын үлээн кэлбитэ. Александр Григорьевич онно үлэтир кэмигэр куруук үчүгэй үлэлээбин биллибитэ, ол курдук: — үөрэлпит оҕолоро социальная күрэххэ кыйан, Дальнай Востока икки төгүллээн быыстапка кыттар чыэскэ тиксибиттэрэ; — икки сайын механизированнай стройэтэрэти салайан, Өлүөхүмэ «Дмитровскай» совхозугар отообута,

онно биер сайыныгар 840 тонна оттоон республикага, оройуонга, совхозка маннайгы мээстэни ылан, «Жигули», «Запорожец» уонна кэлээскэлээх мотоцикл фондатынан наһарадалаабыта; — бу үлэтир сылларыгар Чурапчы оройуонун тыатын хаһаайыстыбатын управленийтин отделин кадрын кытары быһаччы үлэлээн, уопсайа 150-ча эдэр ычат техникумга кэлэн үөрэнэн республика араас улуустарыгар үлэтир буолан сылдылар. Техникум үбүлүөйдээх сылыгар Чурапчытан делегат кэлэн оройун Махтал суругун, сынаалаах бэлэбин туттарбыта;

— энкилэ суох үчүгэй үлэтин иһин техникум профкома 1987 с. Сочи курордугар баран сынһанар путевканы наһарадалаабыта. Техникум общественной олоһор, самодеятельноска, хапсабайга, тенниска кытара, ону элбэх махтал суруктар туоһулулар.

Александр Григорьевич 1992 с. Чурапчы улуһун Кытаан нэһилиэгэр оскуола директорун хаһаайыстыбаннай чакса солбуйааччытын үлэтир. Оскуола, нэһилиэк общественной уонна спортивной олоһор актыбынайдык кыттар.

Икки сүл 1999-2001 сс. ОДКХ нэһилиэккэ маастарынан үлэтир кэмигэр чохтон убаас оттука кытааннар улуска биер бастаккын кирибиттэрэ, үлэ бөбө барбыта. Оскуола үлэтир кэмигэр, оскуола базата бөбөргүүрүгэр үгүс сыратын уурбута. Кэлин бизс сүл сайынны оҕо сыннаалан лаабырын салайан улуска, республикага хас да төгүл бастаабытара.

Үлэтин түмүгэ — Россия норуот үөрэтирин проф. 100 с. мэтээл. 2009 с. ахсынныга Россия үөрэтин министрөөттүттан Бочуотунай грамотанан наһарадаланан үөрбүтэ-көппүтэ.

Ити курдук, таһаарылаахтык үлэли-хамсыы сырыттарына, бһиги аҕабытын, убайбытын, бырааппытын ыар ыарыы күн сириттэн туоралпыта бу ый 19 күнүгэр 40 хонуна туолла.

Александр кыра эрдэбиттэн айылҕаа чугас буолан бултуурун -алтырынын, сир астырынын олус сөбүлүүрэ. Майгытынан олус эйбэс, сыннабас, оһону кытта оһо, кырдыаһы кытта кырдыаһа буолан дьонго олус сөбүлэтэрэ. Кэнигэр хаалларбыт 4 уола, 1 кыһына кини аатын Нам, Чурапчы оройуоннары-

Редактор В.Г. КАСЬЯНОВ ОТДЕЛАР: информация, сурук, төрүт культура — 41496;; бухгалтерия — 41141; факс — 41141; редакционнай-издательскай ситим — 41332

Тэрийэн таһаарааччылар: СП Правительствота, «Нам улууһун «Э сизли» хаһыат редакцията» государственнай учреждение. Маасабай информация средстволарын туһунан РФ сокуоннарын туһунан хонтуруоллуур уонна регистрациялыыр РФ бэчээккэ Госкомитетин СП региональной управлениетыгар 2003 с. бэс ыйын 20 күнүгэр регистрацияламмыт нүмэрэ — ПИ №19-0428. Сурука ааккытын-суолгутун, үлэтигин, дьыэбит аадырыһын чопчу ыйы. Редакцияга кирибит суруктар төннөрүллүбэтэр. Автор этэрэ хаһыат санаатынын мэлдьи биер буолбат. «ЭНСИЭЛИ» - Нам улууһун хаһыата. 678380, Саха Республиката, Нам улууһа, Нам сэлэ, Заложной улус 4. E-mail: editor@namtsy.sakha.ru

Сокуону билиэххэ, тутуһуохха уонна туһаныахха МЭЭНЭ КИҢИ СААЛАММАТ

Билигин улус урдүнэн «Жилой сектор» диэн профилактической операция бара турар. Операция кэмигэр ис дьыала отделын сотрудниктара сэби-сэбиргэли бэрэбиэркэлиир эбээһинэстээхтэр. Онон нэһилиэнньэ утарыласпака саатын көрдөрөр, докумуонун бэлэмнэх тустаах. Операция кэмигэр 200 киһи саата бэрэбиэркэлэнэ, 34 боротокуол толорулунна, 15 саа былданна.

Улуу урдүнэн 4827 саа баара биллэр. Онтон республикага 130 тыһ. саалаах киһи баар, кинилэр 177 тыһ. тахса саалаахтар, ол иһигэр 9 тыһ. тахса бэйэни көмүскэни сэбэ-сэбиргэлэ. Сорох дьон хастыы да саалаахтар, ол гыннан баран 1 киһиэхэ 5-тэн элбэх кө үлэлэмэт. Нам а сүл ахсын сааттан эмсэбэлээн, суоруа муолууны тахса турар. Ол курдук, 2009 сылга сааны туһунан 3 буруй оһулулур, 3 киһи саанан ытынан бэйэтигэр тийиммит. Республикага ааспыт сүл бастагы а арыгар сэби-сэбиргэлит туттан 46 буруй оһулулбут. Саа туһанылаах буруйдар 12 улуууска тахсыбиттар.

Сааны атыылаһар, илдэ сылдыар административнай кэһини соруйан о орбут, сууттаммыт, сокуоннай сааһын ситэ илик, бастайааннай олоһор сүрэх суох, психическэй ыарылаах, докумуоннара ситэтэ суох дьо о кө үлэлэмэт. Нэһилиэстибэ кэлбит сааны бэйэ аатыгар суруйтарарга, көһөртөрөргө ис дьыала отделын начальнигин аатыгар сайабылыанна сурулар. Онон буолт общественный чилиэнэ буолара ыйыллар. Бальиһаттан 046-формалаах ыспырапка ирдэнэр. Маны таһынан участкавай боломуочунай рапора, госпошлина төлөбүр, хаартыска баар буолуохтаах. 2009 с. тохсунньуга РФ президент таһаарыт ыйааһар олоһуран зачет туттарылар. Сааны нэһилиэстибэ быһыытынан ылар киһи сууттамматах буолуохтаах.

Саа хайаан да сейфэ харайыллыахтаах. Сейфэ кириээти кытта көстөн туруо суохтаах, иһирдэ хоско эбэтэр саалаа хатанан турар. Сокуон быһыытын сейфэ истэннэ эбэтэр муостага сааһыллар. Онтон бу ирдэбиллэри торобот хаһаайынтан саата былдынар, бэйэтэ ыстараатанар. Бэлэхтэһин нотариус не үө барар. Бизэрэ киһи сайабылыанна суруйар. Бэлэхтэппит киһи милиция отделынан көнүл ылар.

Сааны атыылаһарга тустаах докумуоннары ис дьыала отделыгар бизэрэн лицензия ылаһын. Атыылаһан баран эмиэ отделга кэлэн кө үл ылаһын. Ис дьыала отделыгар саанан туһаныы болдоһун уһатар, сааны туһаныыга кө үл бизэрэ отделение бэнидэнниккэ, оптуорунуука, сэрэдэ сарсырда 10 ч. киэхэ 17 ч. диэри үлэлиир.

Бэлэмнэтэ В. РЫКУНОВА

Grid of obituaries for various individuals, including names like Сивцева Мария Романовна, Николаевтар, Дмитриевтар, and others, with details of their lives and deaths.

«Э сизли» хаһыат редакциятын коллектива суоллар Петров Иван Ивановичка таптыыр кэргэнэ, оҕолоругар таптыыр ыйэлэрэ, «Россельхозбаан» старшай кассирынан үлэлээбит ПЕТРОВА АКСИНА СЕМЕОНОВА соһумардык күн сириттэн барбытынан дириг кутурбамын тизрэдэбит. Културауэлэтирин улустуаһыпрофкома «Энсизли» хаһыат редакциятын үлэтигэр Петров Иван Ивановичка тапталлаах кэргэнэ ПЕТРОВА АКСИНА СЕМЕОНОВА соһумардык олохтон туораабытынан дириг кутурбамын тизрэдэбит. «Э сизли» хаһыат редакциятын коллективигэр талылынна, та ылынна уонна бэчээттэннэ. Формата А3. Кээмэйэ 2,0 бэчээт. лис. Кө үл сыананан атыыланар Индекс — 54889. Тираһа — 2490 Бэчээккэ илии баттаньтын графика — 12:00 ч. 19.02.2010 с. Бэчээккэ илии баттанна — 11:20 ч. 19.02.2010 с.

PDF Compressor Free Version